

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня магістра
на тему:

**«УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ
НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ »**

Виконав студент 2 курсу, групи ММВ-2
Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини»
Павлюк Сергій Олександрович

Керівник – к.і.н., доц. Конопка Наталія Олегівна

Рецензент – канд.наук з держ.управ., доц. Лебедюк В.М.

Робота допущена до захисту
(протокол № _____ засідання кафедри міжнародних відносин
від _____ 2022 року

Завідувач кафедри міжнародних відносин:
д.політ.наук, проф. Сидорук Т.В.

м. Острог – 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	9
1.1 Нормативно-правова база відносин між Україною і Великобританією	9
1.2 Політичний діалог між державами.....	24
Висновок до 1 розділу	344
РОЗДІЛ 2. ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	35
2.1 Торгівельний оборот між державами.....	35
2.2 Інвестиційне співробітництво України й Великобританії.....	466
2.3 Реалізація спільних проєктів.....	54
Висновок до 2 розділу	633
РОЗДІЛ 3. ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ.....	644
3.1 Співробітництво України і Великобританії у сфері військової безпеки.....	644
3.2 Співробітництво України і Великобританії у сфері кібербезпеки	755
Висновок до 3 розділу	855
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО- БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИН.....	877
Висновок до 4 розділу	91
ВИСНОВКИ.....	922
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	946
ДОДАТКИ.....	1026

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток міжнародних відносин на рубежі ХХ-ХХІ ст. характеризується створенням багатопольного світу та істотними змінами у розстановці політичних сил. Поряд з США, Європейський Союз, росія, Китай, Індія, Бразилія мають величезний вплив на сучасні міжнародні відносини. Боротьба з міжнародним тероризмом і політика інтервенціонізму активно впливають на політику провідних держав. Формування нової системи безпеки стикається з гострими протиріччями між провідними державами. У цих умовах піддаються трансформації усталені політичні союзи і роль окремих держав в конфігурації системи безпеки на початку ХХІ ст.

Це в повній мірі відноситься до Великобританії та України.

Сполучене Королівство в другій половині ХХ ст. займало виняткове положення в міжнародних відносинах. Крах Британської імперії змусив його вибудувати нову зовнішньополітичну стратегію. Встановлення «особливих відносин» з США стало запорукою підтримки статусу Великобританії як провідної держави на світовій арені. Доктрина трансатлантичної єдності є основою зовнішньої політики Лондона. Одночасно в країні з 60-х рр. ХХ ст. наростають проєвропейські настрої. Політична еліта і громадськість визнавали необхідність активізації європейського напрямку зовнішньої політики країни, що призвів до вступу Великобританії в ЄЕС в 1973 р. Європеїзм і атлантизм стали двома стовпами зовнішньополітичної стратегії Королівства. Великобританія мала намір об'єднати доктрину трансатлантичної співпраці з інтеграційними процесами в Європі, що з усією очевидністю проявилось під час перебування при владі лейбористів в 1997-2010 рр. Брекзїт завдав сильного удару по інтеграційним процесам в Європі і позицій ЄС на міжнародній арені. Витоки Брекзїту, крім усього, слід шукати в політиці лейбористських урядів в 1997-2010 рр. Проєвропейський курс Е. Блера привів до наростання в країні позицій євроскептиків і до деякої

дестабілізації в конструкті європеїзм-атлантизм не тільки у Великобританії, але і в США і в ЄС в цілому.

Початок ХХІ століття ознаменувався складними трансформаційними процесами, які обумовлені викликами глобалізації, активізацією етнічних і релігійних чинників, кардинальними змінами міжнародного середовища та системи безпеки. Військово-політична ситуація в світі за останні роки набула якісно нових ознак і продовжує швидко змінюватися, формуючись під впливом потужних і швидкоплинних процесів, які відбуваються в сфері міжнародних відносин. Її визначають одночасно активізація інтеграційних тенденцій на глобальному і регіональному рівнях і зростання суперництва між світовими і регіональними центрами сили за збереження і посилення свого впливу.

Актуальність дослідження визначається відсутністю у вітчизняній історіографії системних досліджень присвячених питанням взаємин України з Великобританією на сучасному етапі розвитку. В світі відбувається велика кількість змін у політичних, економічних, соціальних та багатьох інших сферах, Великобританія є одним з головних, постійних та надійних партнерів України в світі, тому питання розвитку відносин між Україною та Великобританією набуває широкого значення.

Аналіз стану розробки проблеми. Питання та проблематику відносин між Україною та Великобританією піднімали у свої роботах наступні вітчизняні науковці: Грубінко А. В., Зайцева Б., Зеленко К., Лисак В.Ф., Неботов П.Г., Черінько І., Яковюк І. В., Гетьманчук А.

Грубінко А. В., у своїх роботах проаналізував особливості участі Великої Британії у європейській політичній інтеграції в контексті дихотомії основних напрямів її зовнішньої політики – атлантичного та європейського. У публікаціях Лисак В.Ф. проаналізовано позицію Великобританії щодо України після «Революції Гідності». Розглянуто ставлення уряду, ЗМІ та громадськості Великобританії до української кризи, охарактеризовано участь країни у

процесі її регулювання. Значну увагу приділено оцінці Британією Мінських угод від 12 лютого 2015 року та питанню надання Україні зброї. Неботов П.Г. у контексті розгляду політико-дипломатичного діалогу між країнами розкриває особливості складання політичного діалогу та нормативно-правової бази. Автор акцентує увагу на розвитку військово-політичного діалогу України та Великобританії після початку військової операції «Orbital» та на історичному візиті української делегації до Великобританії.

I. Чернінко у роботі детально розглянув напрями британської зовнішньої політики в контексті «п'ятої хвилі» розширення ЄС (2004 р.). Автор у своїх статтях приділив суттєву увагу концептуальному аналізу європейському напрямку британської зовнішньої політики, оскільки це дозволяло зрозуміти позицію Великої Британії стосовно розширення ЄС та побічно, у порівнянні з досвідом інших країн, оцінювати євроінтеграційні перспективи України. Яковюк І.В., детально описує Brexit, його причини і наслідки в тому числі і для України. А Гетьманчук проаналізував українсько-британські відносини у порівняльному аспекті від історії до сучасності.

Об'єкт дослідження – відносини між Україною та Великобританією на початку XXI століття.

Предмет дослідження – особливості політичних, економічних та безпекових взаємин України та Великобританії на сучасному етапі.

Метою роботи є аналіз ключових аспектів українсько-британських відносин на сучасному етапі.

В рамках представленої мети ставляться наступні **дослідницькі завдання**:

- розглянути нормативно-правову базу відносин між Україною і Великобританією;
- проаналізувати політичний діалог між державами;
- дослідити міждержавний торгівельний оборот;

- зробити аналіз інвестиційного співробітництва України і Великобританії;
- розглянути процес реалізації спільних проектів;
- проаналізувати співробітництво України і Великобританії у сфері військової безпеки;
- дослідити співробітництво України і Великобританії у сфері кібербезпеки;
- виокремити проблеми та перспективи українсько-британських відносин.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Під час роботи було використано різні загальнонаукові та спеціально-наукові методи. Загальнонаукові методи, які було використано в роботі - аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, порівняння та узагальнення, історичний метод, системний підхід.

Спеціально-наукові методи – історичний використовували під час аналізу розвитку відносин між Україною та Великобританією, історико-порівняльний було використано під час розгляду еволюційних змін у відносинах, системний метод використовували для розкриття основного змісту та аналізу поточної ситуації у відносинах, проблемно-хронологічний метод було використано під час розкриття проблем відносин між Україною та Великобританією у майбутньому, синхронний метод було використано для складання майбутніх перспектив у відносинах між Україною та Великобританією.

Хронологічні та географічні рамки. Хронологічні рамки охоплюють період 1991–2022 років. Однак, основна увага у роботі присвячена аналізу двосторонніх взаємин з 2014 р. – початку російсько-української війни до сьогодні.

Географічні рамки охоплюють Україну і Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії (Англія, Уельс, Шотландія та Північна Ірландія) у межах їх державних кордонів.

Джерельна база дослідження складається з документів (міжнародні угоди, нормативно-правові акти, звіти міністерств і т.д.), матеріали української та закордонної преси, тексти інтерв'ю та виступів, матеріали Інтернет-ресурсів органів державної влади, наукові публікації, монографії, наукова література.

Результатом тривалої спільної роботи фахівців обох країн стало підписання базового широкомасштабного Договору про принципи відносин і співробітництво між Україною та Великою Британією від 10 лютого 1993 р., що відбулося під час офіційного візиту Президента України Л. Кравчука до Сполученого Королівства. Договір містить положення, які були напрацьовані у попередніх документах, та окреслює завдання двостороннього співробітництва у політичній, економічній, військовій та гуманітарній сферах.

Важливе значення для здійснення українсько-британських відносин у військовій сфері має багатосторонній Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, укладений в Будапешті 5 грудня 1994 р.

У 1995 році підписано міжурядову Угоду про міжнародні автотранспортні перевезення та Меморандум про взаєморозуміння щодо конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом. Даний документ засвідчив прагнення сторін співпрацювати в галузі боротьби з такими глобальними проблемами, як незаконний обіг наркотиків, тероризм, нелегальна міграція, незаконна торгівля зброєю, іншими формами міжнародної злочинності.

Протокол про подальший розвиток військового співробітництва 1996 року. У документі сторони висловили зацікавлення у розвитку контактів, „вбачаючи один в одному важливого партнера на зовнішній арені”, та

позитивно оцінили поточний рівень відносин [13, арк. 1]. Зазначено, що розвиток двосторонніх відносин між Україною та Великою Британією сприятиме зміцненню миру і стабільності в Європі.

Протокол передбачає: продовження регулярної консультативної роботи з питань реформування Збройних Сил України; 56 співпрацю в рамках програми „Партнерство заради миру”; обмін слухачами та мовну підготовку офіцерських кадрів; встановлення прямих зв'язків між військовими частинами; обмін інформацією з питань перекваліфікації та адаптації офіцерів, звільнених з лав збройних сил; проведення спільних військових навчань; сприяння обміну візитами на різних рівнях.

Практична значимість роботи полягає в тому, що матеріали роботи представляють собою комплексне дослідження українсько-британських відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст.. Дане дослідження можливо використовувати як базу для подальшого дослідження, розробки матеріалів для навчання програм з історії зовнішньої політики України і Великої Британії, всесвітньої історії та історії міжнародних відносин, підготовки підручників і посібників.

Структура роботи. Робота складається з вступу, чотирьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

1.1 Нормативно-правова база відносин між Україною і Великобританією

Українсько-британські відносини – це двосторонні відносини між Великобританією і Україною в галузі міжнародної політики, економіки, освіти, науки, культури тощо.

Після проголошення України незалежною країною восени 1991 року розпочалися українсько-британські дипломатичні взаємовідносини. Британія визнала незалежність України 31 грудня 1991 р. Дипломатичні відносини були встановлено 10 січня 1992 р.¹. У листопаді 1991 року в Києві Великобританія відкрила Генеральне консульство, а в січні 1992 року – Посольство². Посольство України у Великій Британії Україна відкрила у вересні 1992 року в Лондоні.³

У листопаді в місті Київ відкривається Генеральне Консульство Великої Британії. У той час, 14 листопада 1991 р., обидві сторони підписали перший двосторонній документ між державами – Спільне комюніке задля врегулювання консульських взаємовідносин поміж Сполученим Королівством Великої Британії й Північної Ірландії й Україною. Зміст документа висловлює прагнення обох сторін врегулювати й покращувати всебічне співробітництво в економічній, політичній, науково-технічній, торговельній, гуманітарно-культурній сферах і переконання, що врегулювання консульських взаємовідносин впливатиме на розвиток приятельських відносин поміж країнами.

¹ Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Т. 1. 823 с.

² British Embassy in Ukraine. URL: <http://ukinukraine.fco.gov.uk/uk>

³ Черінько І. Українсько-британські відносини: історія та сучасність Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. 2009. Вип. 43. С. 313-321.

Події 31 грудня 1991 р. - офіційне визнання Сполученим Королівством Великої Британії незалежності України та 10 січня 1991 р. - врегулювання дипломатичних взаємовідносин дали змогу обом сторонам перейти до розроблення комплексу договірно-правових документів щодо співпраці поміж двома державами. 15-16 вересня 1992 р. в ході відвідування Міністра закордонних справ України Лондона було домовлено про певні принципові умови розвитку двосторонньої співпраці. 15 вересня 1992 р. наслідки спільних напрацювань були зафіксовані в міждержавній Спільній декларації. Документ встановлює провідні напрями й принципи співробітництва, а через це характеризується програмами спільних дій держав на довготривалу перспективу. Обидві сторони узгодили мати повагу до суверенітету й територіальної цілісності одна одної. Україна визналася однією з правонаступників СРСР. Статтею 2 встановлено принципи, які лежать в основі сучасних взаємовідносин поміж державами: відданість демократії, свободі, верховенству закону, прав і обов'язків людини й недоторканість кордонів.

Чимала частка спільної декларації відповідає за спільні зобов'язання щодо військової співпраці, що висвічує пріоритетність військово-політичних аспектів, перед усе питання контролю та зменшення озброєння, для покращення двосторонніх взаємовідносин. Обидві сторони визнають власний інтерес мирному вирішенню конфліктів і обов'язки щодо запобігання поширенню ядерної зброї й решти типів зброї масового ураження. Передбачується співробітництво щодо попередження експорту досвіду й технологій, що сприятимуть розробленню такого виду зброї.

За винятком Спільної декларації сторони уклали Міжурядовий Меморандум про взаєморозуміння відносно необмеженої свободи переміщення в ході візиту А.Зленка. Документ несе важливий технічний і політичний сенс, через те, що встановлює правила та принципи проведення дипломатичних контактів поміж обома державами.

Результатом довготривалої колективної роботи фахівців обох держав стало укладання опорного Договору про принципи взаємин і співробітництво поміж Великою Британією та Україною від 10 лютого 1993 р., що трапилось в ході робочого візиту до Великої Британії Президента України Л.Кравчука.

Більшу увагу загального змісту договору приділено питанням безпеки (контроль за розповсюдженням зброї і роззброєння, боротьба зі злочинністю і тероризмом). Документ включає базові пункти надання Сполученим Королівством гарантій безпеки для України, що пов'язано з її приєднанням до ДНЯЗ та роззброєнням (Ст. 7, п. 1) та сприяння Сполученим Королівством перспективного розвитку взаємовідносин поміж ЄС та Україною (Ст. 10, п. 2). Зокрема, прогнозовано залучення до співпраці в парламентській процедурі й практиці й до формування контактів, законодавства й обміну досвідом у галузі державного керування, сфері судочинства.

Також було розглянуто питання освітніх і культурних контактів, природоохоронного, економічного співробітництва, ряд решти напрямків взаємовідносин. Договір є безстроковим і набуває чинності від 5 серпня 1994 року після ратифікації парламентами двох держав. У момент зазначеного вище візиту Президента України було укладено угоди відповідно до повітряного сполучення, інвестиційної співпраці, співпраці у галузях науки та культури, освіти, прибирання подвійного оподаткування та перешкоджання звільненню від податків на прибуток, про порозуміння відносно технічної допомоги. Укладання цих документів дало змогу розвитку двосторонньої міждержавної співпраці у всіх основних галузях.

Найперші етапи розвитку українсько-британських взаємовідносин під час нових історичних умов характеризуються активним процесом створення правових засад співробітництва у військовій галузі. У вересні 1992 року в ході переговорів Держсекретаря з питань оборони Великої Британії М. Ріфкінда з Міністром закордонних справ України А. Зленком обидві сторони узгодили

стратегічні перспективи та плани співпраці, майбутньої моделі європейської безпеки, що зазначено в Спільній декларації.⁴

При розпаді СРСР на території України залишилися ядерні боєприпаси ЗС СРСР. 24 жовтня 1991 р. було прийнято заяву Верховної Ради про без'ядерний статус України⁵. Рішення про вивезення в росію тактичних ядерних боєприпасів було прийнято в ході Біловезької зустрічі в вигляді підписаного 21 грудня 1991 року Угоди про спільні заходи щодо ядерної зброї⁶. Уже навесні 1992 року всі тактичні ядерні боєприпаси з території колишнього СРСР були вивезені в росію.

Компенсацію за без'ядерний статус уряд України оцінював в 2,8 млрд. доларів і вимагав гарантій безпеки від всіх держав, які офіційно володіють ядерною зброєю (росії, США, Великобританії, Франції та Китаю). 5 грудня 1994 року лідерами України, США, росії та Великобританії був підписаний Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум), що підтверджував виконання положень Заключного Акта НБСЄ, Статуту ООН і Договору про нерозповсюдження ядерної зброї щодо України як держави-учасниці Договору, що не володіє ядерною зброєю.

Під час саміту Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ) в грудні 1994 р. Великобританія підписала Меморандум про надання Україні гарантій національної безпеки⁷.

Базові принципи й напрямки військової співпраці держав описані в Договорі про принципи взаємин та співпрацю. У ході візиту М. Ріфкінда до України у вересні 1993 року узгоджено Меморандум про взаєморозуміння з питань військових контактів і співпрацю між Міністерством оборони Великої

⁴ Політичні відносини між Україною та Великою Британією. URL: <http://uk.mfa.gov.ua/ua/ukraine-uk/diplomacy>

⁵ Заява Про без'ядерний статус України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 51, ст.742). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-12#Text>

⁶ Угода про спільні заходи щодо ядерної зброї від 21 грудня 1991 року. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=27062

⁷ Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Дата підписання: 05.12.1994). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text

Британії та Міністерством оборони України, що уточнював шляхи міждержавного військового співробітництва:

1) взаємні візити між делегаціями військових організацій, органів стратегічного формування Збройних Сил України та Великої Британії задля обміну досвідом відносно воєнних доктрин і принципів безпеки, покращення дружніх партнерських взаємовідносин між командуванням і особовим складом для обміну поглядами з питань професійної та бойової підготовки, реорганізації військ;

2) консультації серед фахівців з питань нерозповсюдження ядерної й решти видів зброї масового ураження, контролю над озброєнням;

3) консультації з експертами щодо питань керування збройними силами в демократичній спільноті, разом із бюджетними та фінансовими питаннями, перенавчання для подальшого працевлаштування для офіцерів, які підпадають під звільнення;

4) обмін викладацьким колективом і слухачами військових академій та інститутів задля покращення співпраці й довіри у сфері оборонних дослідів і військової освіти;

5) обмін досвідом роботи служб міністерств оборони. Меморандум включає формування українсько-британської комісії, що розроблятиме та узгоджуватиме дворічну програму двосторонньої співпраці. Дотримання останнього є предметом щорічного розгляду сторін. Значним для реалізації українсько-британських взаємин у військовій галузі має різносторонній Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, підписаний в Будапешті 5 грудня 1994 р..

Збагачення договірно-правової бази двосторонніх взаємин подовжено в 1995–1996 рр., що відзначилися візитами між державами на вищому рівні. 12-14 грудня 1995 р. в ході візиту Президента України Леоніда Кучми до Лондона підписали Меморандум про взаєморозуміння відносно конфіскації статків,

отриманих злочинним шляхом та міждержавну Угоду про міжнародні автотранспортні перевезення. Меморандум визнав намагання сторін співпрацювати у сфері боротьби з такими видами глобальних проблем, як тероризм, незаконна торгівля зброєю, незаконний обіг наркотичних речовин, нелегальна міграція та рештою форм міжнародної злочинності. 18 квітня 1996 року був продовжений діалог обох сторін на вищому рівні, в ході найпершого офіційного візиту в столицю України Прем'єра-міністра Великої Британії Дж. Мейджора.

У той час підписано Угоду про арешт і конфіскацію статків та знарядь, що пов'язані зі злочинною діяльністю, окрім незаконного обігу наркотичних речовин та Угоду про надання взаємодопомоги в боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин, які дали змогу збільшити можливості для співробітництва органів безпеки й правопорядку держав у боротьбі з організованою злочинністю. У 1996 році проводилася інтенсивна робота військових українських та британських відомств із формування відповідної правової бази співробітництва.

У лютому в процесі візиту Міністра оборони України В. Шмарова до Великої Британії узгоджено Протокол про подальший розвиток військової співпраці, який суттєво доповнював меморандум від 23 вересня 1993 р.. У Протоколі сторони виявили інтерес у розвитку контактів, «відзначаючи один одного як важливого партнера на зовнішній арені», й дали позитивну оцінку поточному рівню відносин. Зауважено, що розвиток двосторонніх взаємин між Україною та Сполученим Королівством зміцнює стабільність і мир в Європі.

У період 1997–1998 рр. суттєво збільшено двосторонню договірну базу у сферах ядерної безпеки й міжнародної природоохоронної справи, сформовано продуктивну роботу митниць та боротьбу з міжнародною злочинністю. На це вплинула укладена домовленість про обмін даними між Адміністрацією з питань охорони здоров'я і техніки безпеки Сполученого Королівства й Міністерством охорони навколишнього природного

середовища і ядерної безпеки України (6 лютого 1997 р., Лондон), Меморандум про взаєморозуміння між Урядом Сполученого Королівства й Урядом України про адміністративну взаємну допомогу між митницями (16 січня 1998 р., Київ) та Меморандум про взаємне розуміння між Генеральною Прокуратурою, Міністерством внутрішніх справ, Державною митною службою, Службою Безпеки України, Державною податковою адміністрацією України та Асоціацією начальників поліції, Королівською Службою Прокуратури Англії та Уельсу, Митницею та Акцизом Її Величності, Національною службою кримінальної розвідки щодо співпраці у боротьбі з організованою злочинністю, тяжкими злочинами, нелегальною торгівлею наркотичними речовинами та рештою проблем, які визначаються спільним інтересом (16 січня 1998 р., Київ).

Істотному етапу для розвитку співробітництва сприяли дипломатичні відомства, підписавши міждержавну Угоду у формі обміну нотами з приводу своєрідності знаходження співпрацівників дипломатичного представництва Сполученого Королівства та членів їх родин в Україні (9 червня 1998 р., Київ).

Ця угода дала змогу сторонам розв'язати проблеми окремих обов'язків та прав членів британської дипломатичної місії в Україні і їхніх сімей задля проведення прибуткової діяльності, адміністративних і цивільних привілеїв та недоторканності, випадків імунітету від кримінальної юрисдикції та фіскальних стягнень, соціального забезпечення. У 1999 р. остаточно сформовано ключову частину чинної договірно-правової бази взаємин між Великою Британією та Україною. На це вплинув обмін нотами поміж урядами України та Сполученого Королівства відносно угод між двома сторонами, що визначались активними між Радянським Союзом та Великою Британією (29 липня 1999 року), згідно з яким сформовано правонаступництво України по десяти договорам про взаємини в різноманітних галузях: Угода про співпрацю в серії прикладних наукових технологій та досліджень (19 січня 1968 р., Лондон); Угода про співробітництво у сфері медицини та охорони здоров'я (26

листопада 1985 р., Лондон); Угода про врегулювання взаємних майнових та фінансових претензій (5 січня 1968 р., Лондон); Консульська конвенція (2 грудня 1965 р., Москва); Угода про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища (21 травня 1974 р., Лондон); Угода про оперативне сповіщення про ядерні аварії та обмін інформацією щодо експлуатації ядерних установок і управління ними; Угода про запобігання інцидентів на морі за межами територіальних вод (15 липня 1986 р., Лондон); Угода про врегулювання взаємних майнових та фінансових претензій, що виникли до 1939 року (5 січня 1968 р., Лондон); Угода про співробітництво у сфері вивчення, дослідження і застосування космічного простору в мирних цілях (31 березня 1987 р., Лондон); Обмін нотами про інспекційні права за Договором між США і СРСР про ліквідацію ракет середньої й малої дальності (21 грудня 1987 р., Лондон).

У період 2001–2004 років сторони сконцентрували увагу на формуванні переліку значних двосторонніх договорів у військовій галузі, який відзначив її переваги для розвитку двосторонніх взаємовідносин та спільних інтересів у розбудові системи колективної безпеки. Більша частина уваги спеціалістів Великої Британії та України до розширення правової бази військового співробітництва викликана покращенням взаємовідносин України з НАТО та гарними результатами під час дотримання двосторонньої програми міждержавної співпраці.

Через вдале миротворче та військово-навчальне співробітництво держав притягує увагу двостороння міжвідомча Технічна угода відносно забезпечення взаємної підтримки з боку Міністерства оборони України підрозділу Збройних Сил Великої Британії під час здійснення спільних українсько-британсько-польських навчань «Козацький степ–2003» (12 серпня 2003 р., Київ–Лондон).

Покращення військового співробітництва між Сполученим Королівством й Україною, рівень довіри між партнерами відзначено під час укладання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом Великої Британії

та Кабінетом Міністрів України задля обміну та взаємно охорони даних з обмеженим доступом у галузі оборони, що трапилося у вересні 2004 р. в ході здійснення тристоронніх навчань «Козацький степ–2004» на полігоні в Солсбері (Англія). Укладання документа підбило підсумки тривалого підготовчого процесу, до якого були залучені спеціалісти зацікавлених міністерств та відомств обох держав. Підтвердженням постійності курсу України на реформування своїх збройних сил згідно зі стандартами НАТО і підвищення підтримки даного процесу зі сторони британського уряду було тимчасове надання Міністерству оборони України цивільного радника з питань оборони, зазначене в окремому меморандумі від 12 листопада 2004 р.

Зміна чинної еліти в Україні після виборів президента 2004 року і виразний прозахідний курс зовнішньополітичної орієнтації нової української влади сформували передумови для припинення відчуження в дипломатичних взаєминах обох держав.

У середині жовтня 2005 р. до Сполученого Королівства з робочим візитом завітав Президент України Віктор Ющенко, де йому 17 жовтня вручили винагороду британської організації «Чаттем-Хауз», яка раніше називалася Королівським інститутом міжнародних відносин. Особисто Єлизавета II нагородила Президента України, що значно підвищує значення цього епізоду в очах спільноти Британії та світу.

Провідним питанням переговорів із прем'єр-міністром Великої Британії Т.Блером, як і сподівалися, стало проведення саміту «Україна-Євросоюз» під керівництвом британського прем'єра, яке заплановане на грудень 2005 року. У ході промови в Королівському інституті міжнародних відносин Віктор Ющенко відзначив перевагу євроінтеграційного напрямку України. Також Т. Блер знов-таки оголосив загальне ставлення Заходу до того, що Європа в очікуванні від України запровадження реформ і Британія надалі буде підтримувати демократизацію в Україні.

Результати саміту «Україна-Євросоюз» 1 грудня 2005 року з долученням британського прем'єр-міністра Тоні Блера, як керівника Євросоюзу, говорять про суцільне поліпшення атмосфери взаємин Євросоюзу з Україною, при цілковито очікуваній відсутності значних практичних поштовхів у питанні з надання членства України в ЄС. Загальне засідання учасників цього саміту завершувалось уже традиційною тезою: «Лідери ЄС схвалили європейський вибір України, наголошуючи на те, що схильність України до реформ та демократії розширює нові перспективи для подальшого вдосконалення рівня та якості взаємовідносин поміж Україною та Європейським Союзом».

20 листопада 2007 р., у Парламенті Великої Британії виступив Ніколас Соамс, депутат Палати Громад від Консервативної партії, колишній Міністр оборони в Уряді Дж. Мейджора, з темою «Британсько-українські взаємовідносини: минуле, сучасність та майбутнє». Н. Соамс відомий теж як онук колишнього Прем'єр-міністра Великої Британії В. Черчилля, який придає значну увагу до цього заходу.

Захід організували Британсько-українське товариство і це стало найпершим епізодом в циклі, що був присвячений пам'ятній даті в історії Великої Британії та України — Ялтинській мирній конференції 1945 року. Поміж гостей заходу знаходилися депутати Парламенту Сполученого Королівства, речники британської преси, представники культурних і ділових кіл держави, а також представники українського посольства у Великій Британії.

У межах робочого візиту міністра закордонних справ В. Огризка до Великої Британії в березні 2008 року проведено зустріч із Державним секретарем у закордонних справах України Д.Мілібендом. В ході перемовин Володимир Огризко і Девід Мілібенд розглянули нагальні питання двосторонньої співпраці, особливо, в контексті візиту до Великої Британії Президента України Віктора Ющенка.

Базовим предметом уваги обох сторін стали певні питання євроатлантичної інтеграції України в сенсі формування ПДЧ щодо НАТО для нашої держави. Голова зовнішньополітичного відомства України виразив Державному секретареві Девіду Мілібенду за систематичну підтримку євроатлантичних напрямків України Великою Британією.

Але більш визначною подією того ж 2008 року у взаєминах між нашими державами постав візит до Великої Британії Президента України В.Ющенка. На погляд Глави Української держави й більшої кількості політиків, цей візит до Прем'єра Великої Британії відзначив стратегічний характер двосторонніх взаємин двох держав. «Ми чітко переконалися, що нашою стратегічною метою є надання Україні членства в НАТО і ЄС» — Гордон Браун. Він зробив заяву, що Україна вважається стратегічним партнером Великої Британії у світі.

Належна позиція Британії відзначена в Спільній заяві, яка була прийнята 15 травня за результатами зустрічі В. Ющенко та Г. Брауна в Лондоні.

Великобританія робить заяву, що після дотримання критеріїв членства Україною наша країна «має стати повноправним членом Євросоюзу», а нова підсилена домовленість між Україною та Євросоюзом повинна мати структуру економічної інтеграції та політичної асоціації. Це характеризуватиме істотне зміцнення взаємин і надасть Україні більші перспективи для інтеграції в європейську економіку.

За підсумками цієї зустрічі було домовлено про те, що Україна й Великобританія приступають до переговорів щодо формування двосторонньої домовленості відносно спрощення візового режиму.

Взагалі 2008—2009 роки вирізнялися зміцненням інтенсивних двосторонніх взаємин та значною кількістю візитів на різних рівнях.

Періодичні зміни політичного управління Великобританії та України за результатами виборів у 2010 році не відзначилися на безкомпромісному характері двосторонніх відносин Києва й Лондона. Укріплялися активні політичні контакти управління обох країн. Наприклад, у січні 2011 р. у межах

Всесвітнього економічного форуму в Давосі зустрілися Прем'єр-міністр Великої Британії й Президент України.

Протягом 2010—2012 рр. пройшов ряд візитів на рівні управління зовнішньополітичних відомств: візит міністра Форіна Офісу з питань Європи до України (13-14 жовтня 2010 р.), робочі візити Міністра закордонних справ України до Лондона (6 вересня 2010 та 3 квітня 2012 р.). Основними етапами двосторонніх перемовин у 2012 р. можна виокремити святкування сторонами двадцятої річниці запровадження дипломатичних взаємин, візити Прем'єр-міністра до Лондона (27-28 липня), віцепрем'єр-міністрів України (8 лютого, 3-4 квітня, 29-30 серпня).

В той самий час, 2012 рік ознаменувався деяким зменшенням динаміки українсько-британських політичних взаємин, передусім політичного діалогу найвищого рівня. Цей напрям характеризується насамперед оцінками процесів демократичного розвитку в Україні.

Великобританія лишається систематичним прихильником європейського напрямку нашої країни, особливо, у сенсі укладання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Здійснюється взаємодія сторін у сенсі втілення пріоритетів українського керівництва в ОБСЄ, особливо в галузі налагодження тривалих сутичок.

Великобританія активно висловила свою позицію на підтримку нашої країни на самому початку агресії РФ проти України. У цьому сенсі офіційний Лондон запровадив перелік обмежувальних заходів та санкцій в односторонньому та багатосторонньому структурах. Наприклад, Великобританія активно сприяє Україні між міжнародних організацій: НАТО, ОБСЄ, ЄС, ООН, РЄ, ЮНЕСКО.

У другій половині 2014 р. потрібно виділити робочий візит до Великої Британії Президента України для співучасті в самітах НАТО (м. Ньюпорт 4-5 вересня) і зустрічі Президента України П. Порошенка та Прем'єр-міністра А.Яценюка з Прем'єр-міністром Д. Кемероном, у межах засідання Ради

Євросоюзу 30 серпня та 69-та сесія ГА ООН 25 вересня відповідно. 18-19 листопада дружина Президента України Марина Порошенко відвідала Лондон із робочим візитом. За її участі було здійснено ряд презентацій запропонованих нею гуманітарних проєктів.

Підсумовуючи, у 1991—2014 рр. українсько-британські взаємовідносини розвивалися в декілька етапів, починаючи від врегулювання договірної бази, до прямої політичної взаємодії.

Здійснивши аналіз договірно-правової бази двосторонньої співпраці поміж Україною й Великою Британією, можемо зробити такі висновки. Українсько-британські взаємовідносини базуються на різномірній, розгалуженій та універсальній нормативно-правовій базі, що ґрунтується на загальних принципах і нормах міжнародного права зважаючи на специфіку розвитку сучасних міжнародних взаємовідносин.

Згідно з нашими підсумками на кінець 2004 р. між Україною й Великою Британією та Північної Ірландії підписано сорок двосторонніх документів, десять із яких укладені за правонаступництвом від колишніх радянсько-британських взаємин. Значна кількість двосторонніх договірних паперів підписана в період 90-х років ХХ століття, чи в період перших десяти років розвитку українсько-британських взаємин в умовах сьогодення.

На перші етапи цих взаємин припадає укладання базових двосторонніх документів, зокрема, Спільної декларації (вересень 1992 р.), Договору про принципи взаємовідносин та співпраці, Меморандуму про взаєморозуміння з питань військових контактів і співпраці тощо. Договірнo-правова база осягає різні напрямки й галузі співробітництва сторін, що дає змогу казати про відповідну юридичну базу для поліпшення якнайкращих взаємин між Великою Британією й Україною.

Під час аналізу нормативно-правової бази українсько-британських відносин, слід зробити висновок, що вона є дуже розвинутою, багатогранною,

має велику кількість міжнародних договорів, деякі було укладено ще між СРСР і Великою Британією та було оформлено правонаступництво.

Договірна база між Україною та Великобританією включає різні сфери: торговельно-економічну, військову, культурно-гуманітарну, науково-технічну, правоохоронну, та багато інших.⁸

Сучасний етап українсько-британських відносин характеризується постійним динамічним нарощуванням проектів договорів у військовій сфері, космічній, науковій, технологічній, фінансовій інноваційній і т.д.

13 травня 2013 р. Міністр закордонних справ України Л. Кожара відвідав Лондон з робочим візитом, де було обговорено підписання Угоди про асоціацію з ЄС, а також отримання підтримки з боку Британії в цьому процесі⁹. Також було обговорено головування України в ОБСЄ.

У 2014 році Україна і Євросоюз підписали угоду про асоціацію, яка остаточно вступило в силу восени 2017 р.. Договір націлений на поглиблення інтеграції між Україною та ЄС в сферах політики, торгівлі, культури та зміцнення безпеки. У перехідну фазу до кінця 2020-го вона залишається учасницею внутрішнього ринку ЄС та митного союзу.

Також сторони підписали Угоду про політичну співпрацю, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між країнами¹⁰.

Після візиту В.О. Зеленського Великобританія також приєдналася до Кримської платформи. Кримська платформа – це новий міжнародний майданчик, яка консолідує спільні зусилля з виведення військ росії з Криму і відставку місцевої адміністрації окупантів. На перших етапах вона потрібна для обговорення проблем окупованого росією півострова¹¹.

⁸ Договірні-правова база між Україною та Великою Британією URL: <https://uk.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/881-ukrajina-velika-britanija/593-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-velikoju-britanijeju>

⁹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

¹⁰ Закон України «Про ратифікацію Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії» від 16 грудня 2020 року № 1100-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-20#Text>

¹¹ Кримська платформа. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-krimska-platforma>

Київ і Лондон домовилися про організацію дипломатичних і економічних відносин після виходу Сполученого Королівства з Європейського Союзу. Заявлено, що після закінчення Брекзита Україна має високі шанси на підписання договору про вільну торгівлю з Британією.

На сучасному етапі уряди обох країн вже працюють над формуванням спільного договору про зону вільної торгівлі.

З 1 січня 2021 року набула чинності нова Угода між Україною та Великобританією - Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії

Дана угода покликана замінити у відносинах між Україною та Великобританією угоду про асоціацію між Україною та ЄС у зв'язку з BREXIT.¹²

Дана угода базується на Угоді про асоціацію з ЄС, виступає продовженням у двосторонніх відносинах між Україною та Великобританією.

4 травня 2022 року Україна та Великобританія підписали угоду про скасування ввізних мит і тарифних квот. Даною угодою країни юридично закріпили скасування ввізних мит і тарифних квот в двосторонній торгівлі, підписавши відповідну угоду. Вона діятиме 12 місяців, але може бути продовжена за домовленістю між сторонами на новий термін.

Слід відзначити, що торгові відносини України та Британії мають тривалу та успішну історію. В 2021 році товарообіг між Україною та Великою Британією зріс майже на 57% і склав 2,2 млрд доларів. Причому, особливо активізувався експорт (+ 62%), який досяг обсягу в понад 1 млрд доларів.¹³

¹² Яковюк І. В. Врехіт: причини і наслідки британського референдуму. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 25–29.

¹³ Україна та Великобританія оновили Угоду про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство

URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/213340_ukrana-ta-velikobritanya-onovili-ugodu-pro-politichne-spvrobtntstvo-vlnu-torgvlyu--strategchne-partnerstvo

Отже, під час аналізу міжнародної нормативно-правової бази між Україною та Великобританією було виявлено, що країни на сучасному етапі відносин мають дуже налагоджену нормативно-правову базу відносин. Договірна база між Україною та Великобританією складає 33 документи, які було укладено з набуттям незалежності України, двосторонні правові відносини постійно розвиваються та вдосконалюються, в майбутньому лише великі перспективи та плідна праця.

1.2 Політичний діалог між державами

Багато європейських країн вибудовують незалежні двосторонні відносини з Києвом. Великобританія зробила спроби внести більш істотний внесок в підтримку України, хоча і з перемінним успіхом. З точки зору офіційного Лондона, Німеччина і Франція домінують в рамках процесу врегулювання конфлікту і грають центральну роль в координації заходів щодо сприяння реформам в Україні. Проте, з самого початку Євромайдану «українське питання» завжди був в списку пріоритетних для британського уряду, відомого своєю послідовно жорсткою риторикою на адресу росії.

Великобританія також є провідним зовнішнім учасником процесу реформування сектора безпеки. Така позиція Лондона зберігається і після брекзиту. Однак вплив Великобританії і загальний позитивний мультиплікаційний ефект, який вона мала на відповідні процеси в статусі члена ЄС, неминуче ослаб, і в особі Великобританії ЄС може втратити рішучого прихильника і захисника інтересів Києва.

З 2014 р. «українське питання» займає одне з центральних місць у британській зовнішній політиці, одночасно будучи одну з ключових точок розбіжності з росією. У доповіді Палати громад щодо російсько-британських відносин, опублікованому в березні 2017 р. відзначено, що Британія не повинна визнавати «незаконну анексію Криму», оскільки є одним з підписантів Будапештського меморандуму, котрий гарантував суверенітет і

непорушність кордонів Україна як без'ядерної держави. У той же час Великобританія зацікавлена в розвитку позитивного порядку України як з росією, так і з країнами Заходу. Подібний сценарій неможливий до тих пір, поки росія не припинить «незаконно утримувати» Крим, не припинить підтримку сепаратистів на сході України і не буде дотримуватися міжнародного права¹⁴.

Великобританія та її союзники готові надати допомогу Україні в протистоянні російському вторгненню в майбутньому. Зазначається, що допомога повинна бути також спрямована на створення соціальної, політичної та матеріальної інфраструктури, яка допоможе Україні в подальшому взаємодіяти з росією на рівних. Підтримка може бути надана, в тому числі, за рахунок включення британських дипломатів і експертів в адміністративні структури України.

Великобританія завжди мала істотний вплив в ЄС. Після Брекзита 31 січня політичний баланс усередині Євросоюзу змінився, що також може позначитися на його відносинах з Україною.

Крім того, Лондон відомий своєю активною позицією в підтримці жорсткого протистояння нинішній зовнішньополітичного курсу росії. Сполучене Королівство – країна-важкоатлет, чий голос був одним з найсильніших в підтримку України і за рішучу відповідь агресії росії. Брекзит не змінить відразу політику Брюсселя щодо України. Хоча держави-члени ЄС і залишаються відданими збереженню санкцій відносно росії, є ті, хто шукає шляхи пом'якшити такий підхід¹⁵.

6 липня 2017 року Великобританія спільно з Україною провела в Лондоні велику міжнародну конференцію щодо реформ в Україні. Хвиля реформ в Україні з 2014 року була найбільш далекосяжною і глибокою з

¹⁴ Кримська платформа. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-krimska-platforma>

¹⁵ Нарешті Brexit. Чого очікувати Британії й Україні. URL: https://lb.ua/world/2020/02/01/448701_nakonetsto_brexit_zhdat.html

моменту здобуття незалежності. Однак попереду ще довгий шлях, і вирішальне значення матимуть прихильність українського уряду і стала міжнародна підтримка. Ця конференція об'єднала Україну та її міжнародних партнерів для посилення підтримки реформ. Ця конференція об'єднала міжнародне співтовариство з українським урядом, громадянським суспільством, бізнесом і політиками, які прихильні вирішення складних завдань реформ, які треба буде розв'язати, і, зокрема, підтримати план реформ уряду України до 2020 року.

Протягом 2010-2020 років керівники МЗС країн провели ряд зустрічей. 6 вересня 2010 р. Міністр закордонних справ України К. Грищенко відвідав Лондон з офіційним візитом, а вже через місяць (13-14 жовтня 2010 року) Д. Лідінгтон відвідав Україну з візитом.

3 квітня 2012 р. Костянтин Грищенко знову відвідав Британію. Однак інтенсивність політичного діалогу була зменшена протягом 2012 року, оскільки британська сторона відзначала згортання демократичного процесу в Україні.

13 травня 2013 Міністр закордонних справ України Л. Кожара відвідав Лондон з робочим візитом, де було обговорено підписання Угоди про асоціацію з ЄС, а також отримання підтримки з боку Британії в цьому процесі. Також було обговорено головування України в ОБСЄ.

Після подій на Майдані у 2013-2014 роках та анексії Криму РФ Великобританія стала однією з країн, яка підтримує територіальну цілісність України. Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії неодноразово ініціювало та підтримувало міжнародні санкції проти росії. Великобританія також підтримала виключення росії із Групи восьми.¹⁶

¹⁶ Кримська платформа. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-krimska-platforma>

Після подій 2013-2014 років політико-дипломатичний діалог між Україною та Великобританією також набув нового напрямку – військово-політичного.

Протягом 8 років Великобританія бере активну участь у підтримці цілісності, суверенітету та українських кордонів на міжнародному рівні. Для цього задіяно майданчики таких міжнародних організацій, як ООН, ЄС, НАТО, ОБСЄ, ЮНЕСКО, Рада Європи.

Події 2016 року – референдум у Великій Британії також залишили свій слід в українсько-британській співпраці. За результатами референдуму 51,9% британців проголосували за вихід країни з Європейського Союзу. Слід зазначити, що й у самої Великобританії, й у міжнародного співтовариства результати були несподіваними.

Після проведення референдуму, Великобританія розпочала процедуру виходу з ЄС.

31 січня 2020 року о 23:00 у Лондоні Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії перестало бути членом Європейського Союзу. Слід відзначити, що протягом усього періоду незалежності пріоритетним напрямом у зовнішній політиці української держави продовжувала залишатись інтеграція до ЄС. Дослідники виділяють такі переваги для України від Brexit: новий виток інтеграції та «відкрите небо» ЄС. Україна стала учасницею договору «Про небо» з країнами Європейського Союзу.¹⁷

До початку процедури виходу Великобританії з ЄС договір «Про небо» було парафовано, але не підписано. Головною проблемою підписання залишалася територіальна суперечка між Іспанією та Великобританією за Гібралтар.¹⁸

¹⁷ Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 25–29.

¹⁸ Політичні відносини між Україною та Великою Британією. URL: <http://uk.mfa.gov.ua/ua/ukraine-uk/diplomacy>

Головна перевага, яку отримала Україна від Великобританії – це підтримка територіальної цілісності та поглиблення політико-дипломатичного діалогу, що спричинило покращення економічних відносин між країнами та розвиток військово-політичного діалогу. Новий виток військово-політичного співробітництва України та Великобританії розпочався з операції Orbital. Операція «Orbital» – це тренувальна місія Великобританії на території України. Основною метою цієї британської операції стала підготовка українських військових для участі у військових операціях за будь-яких умов.

Результати операції Orbital були видні вже наступного року після початку навчання українських військових Великобританією. Вже на весну 2015 р. Великобританією було підготовлено близько 20 тис. українських військовослужбовців. На 2020 рік налічують 192 підготовки, спрямовані на виживання в польових умовах, забезпечення паливно-мастильними матеріалами, логістичне забезпечення тощо.

Можна зробити висновок, що політико-дипломатичний діалог після українських подій 2013-2014 років. і початку процедури про вихід Великобританії з ЄС став тіснішим і ширшим.

Країни співпрацюють у всьому спектрі міжнародних питань. Великобританія підтримує територіальну цілісність України та її дії щодо вступу до ЄС та НАТО. Країни беруть участь у розширених програмах військового співробітництва як двостороннього формату, так і на майданчику НАТО. Візит української делегації до Великобританії на початку жовтня 2021 року підтвердив особливий характер двостороннього діалогу між країнами.

Політичний діалог між Україною та Великобританією успішно проходить вже протягом тридцяти років, відстоює демократичні принципи, рівноправні можливості, права та свободи громадян, сприяє розвитку міжнародного права та безпеки, миру, торгівлі, інвестиційній діяльності

Яскравим прикладом розвитку та глибини відносин між Україною та Великобританією є Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство, яку було підписали 8 жовтня 2020 Президентом України Володимиром Зеленським та Прем'єр-міністром Великобританії Борисом Джонсоном.

У грудні 2021 року голова МІД України Д.Кулеба та його колега з Великобританії Ліз Трас на зустрічі обговорювали шляхи посилення торговельних зв'язків та зміцнення співпраці в 2022 році, а також у подальшому, на всіх рівнях, включно з контактами на найвищому рівні.

Прихід до влади на Україні В.О. Зеленського сприяв активізації Мінського процесу. Проте, як зазначають ЗМІ, українська влада розуміє, що виконання ними мінських угод перетворить Донбас в альтернативний, не підконтрольний українському керівництву центр впливу на зовнішню і внутрішню політику держави. Звідси випливає бажання переглянути угоди, «відредагувати» або «адаптувати» їх, змінити послідовність кроків

8 липня В.О. Зеленський звернувся до президента Росії В.В. Путіна з пропозицією провести переговори в Мінську за участю Великобританії, Німеччини, США і Франції. Серед запропонованих до обговорення тем – приналежність Криму і конфлікт на сході України. Президент Білорусії Олександр Лукашенко підтримав ініціативу В.О. Зеленського. Ідею про підключення США і Великобританії до нормандського формату переговорів до врегулювання конфлікту в Донбасі ще 30 травня висловлював Д. Разумков, член команди В.О. Зеленського на президентських виборах. При появі інформації про можливе відновлення «Великої вісімки» і повернення росії в цей неформальний політичний клуб світових держав, В.О. Зеленський розгорнув активність з метою перешкодити цьому – як повідомила прес-служба президента України, він провів телефонні розмови з прем'єр-міністром Канади Д. Трюдо, главою Євроради Д. Туском, прем'єр-міністром Великої Британії Б. Джонсоном. В.О. Зеленський назвав умови, за яких, на його думку,

росія може розраховувати знову зайняти своє місце в «порядку денному високою дипломатії» і відновитися в G8 – це «повернення окупованого Криму, припинення бойових дій в Донбасі і звільнення понад сто політичних ув'язнених і українських моряків, яких утримує Кремль»¹⁹.

8 жовтня 2020 року завершився візит української делегації на чолі з Президентом В.О. Зеленським у Великобританію. Був підтверджений особливий характер дружніх відносин між державами. Вперше Президент України був прийнятий членами британської королівської сім'ї. Було підписано історичну Угоду про політичну співпрацю, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною і Великобританією²⁰.

Ця Угода після Брексіту гарантує стабільність у співпраці двох країн і відкриває новий потенціал, охоплюючи такі сфери, як торгівля, промислова політика, енергетика, сільське господарство, інформаційне суспільство, навколишнє середовище, глобальні завдання по боротьбі зі змінами клімату і т. д. Державам вдалося досягти домовленостей, які передбачають лібералізацію умов торгівлі товарами і послугами на рівні не нижче, ніж передбачено в Угоді про асоціацію між Україною та Євросоюзом²¹.

Посольство Великобританії в Україні є офіційним представництвом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії в Україні, відповідальним за розвиток і підтримку відносин між Британією і Україною²².

Британська Рада в Україні підтримує партнерські зв'язки з організаціями та громадянами України, забезпечуючи доступ до британського досвіду та експертизи в галузі розвитку відкритого суспільства і ринкової економіки.

Британська Рада проводить свою діяльність в шести напрямках:

¹⁹ Зеленський пов'язав відновлення Росії в G8 з поверненням Криму та звільненням полонених. Коммерсант, 22.08.2019. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4067696>

²⁰ Закон України «Про ратифікацію Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії» від 16 грудня 2020 року № 1100-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-20#Text>

²¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

²² British Embassy in Ukraine. URL: <http://ukinukraine.fco.gov.uk/uk>

- англійська мова;
- освіта;
- мистецтво;
- наука;
- самоврядування;
- обмін інформацією.

Діяльність Британської Ради охоплює всю Україну і реалізується через представництва в містах: Києві; Харкові; Львові; Одесі.

Крім діяльності з вищевказаних напрямків, Британська Рада надає можливості для співпраці через цілий ряд проектів і програм, що фінансуються як Британською Радою, так і іншими британськими та міжнародними організаціями.

Допомога Лондона Україні в рамках двостороннього співробітництва йде за трьома цільовим напрямками – гуманітарне фінансування заходів в зоні конфлікту, військова допомога і фінансування реформ через Фонд ефективного управління – обсяг коштів, що виділяються за кожним з них, становить близько £ 10 млн. (майже \$ 14 млн.).

Принципова позиція Великобританії щодо України обумовлена «невизнанням» російської політики щодо пострадянського простору і, зокрема, України. Вона покликана, в тому числі, приховати власну стурбованість невирішеними територіальними суперечками з Аргентиною (Фолклендські / Мальвінські острови) і Іспанією (Гібралтар).

Інтереси Великобританії на Україні складаються з геостратегічного виміру (протидія впливу РФ) і економічного (створення сприятливих умов для британського бізнесу). Крім того, взявши на себе лідируючу роль в підтримці України, Лондон прагне компенсувати ослаблення свого міжнародного впливу.

У 2022 році Україна та Великобританія святкують 30 років дипломатичних відносин. Прем'єр-міністр Сполученого Королівства Великої

Британії та Північної Ірландії Борис Джонсон зустрівся з президентом України Володимиром Зеленським у Києві 1 лютого 2022 року, щоб обговорити триваючу ворожу діяльність росії, зокрема нарощування військової сили.

Прем'єр-міністр наголосив на непохитній відданості Великої Британії суверенітету, незалежності та територіальній цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів. Сполучене Королівство стоїть пліч-о-пліч з Україною перед обличчям триваючої російської агресії, яка загрожує регіональному миру та безпеці та підриває світовий порядок. Обидва лідери підкреслили, що це право кожного українця визначати своє майбутнє.

Лідери попередили, що будь-яке подальше вторгнення росії в Україну буде масштабною стратегічною помилкою та матиме серйозні гуманітарні втрати.²³

Україна та Сполучене Королівство домовилися співпрацювати для зміцнення безпеки та здатності України захищатися. Лідери також висловили свою відданість зміцненню енергетичної безпеки України та підтримці її зусиль у напрямку зеленого переходу. Прем'єр-міністр оголосив про виділення 88 мільйонів фунтів стерлінгів для підтримки зусиль, спрямованих на підвищення стійкості України та зменшення залежності від російських поставок енергії.

Лідери підтвердили бажання поглибити стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією в усіх сферах, що становлять взаємний інтерес, та продовжувати співпрацю, зокрема, в рамках Стратегічного діалогу Україна-Великобританія.

Трагічні події та початок повномасштабної війни росії проти України, показав, що Великобританія є одним із найвідоміших союзників України. Існує широкий консенсус еліти щодо жорсткої позиції Великої Британії щодо росії та сильної суспільної підтримки її підтримки України.

²³ Політичні відносини між Україною та Великою Британією. URL: <http://uk.mfa.gov.ua/ua/ukraine-uk/diplomacy>

Прем'єр-міністр Борис Джонсон прагнув підкреслити провідну роль Великобританії у наданні військової та дипломатичної підтримки країні, скориставшись нагодою, щоб спробувати відвернути національну розмову від низки внутрішніх скандалів. У той час як Джонсон був змушений піти з посади, його наступник, ймовірно, збереже сильну підтримку Великобританії для України. Але, як і багато інших чинних урядів, правляча Консервативна партія може зрештою зазнати політичних втрат після різкого зростання вартості енергії та продовольства, спричиненого війною. Активна та голосна підтримка Великобританією України під час війни базується на кількох роках тісної двосторонньої дипломатичної співпраці та співпраці у сфері безпеки.

У січні, коли Великобританія та США почали публічно попереджати про ризики російського вторгнення, Лондон вперше почав постачати Україні летальне військово-обладнання. Ця підтримка розширилася після повномасштабного вторгнення росії, включаючи ракети великої дальності, протитанкову зброю наступного покоління (NLAW), ракети малої дальності Brimstone і броньовані патрульні машини Mastiff.²⁴

Лондон створив схему переселення, яка в принципі відкрита для всіх українських біженців. Війна в Україні є першою великою міжнародною кризою, з якою Британія зіткнулася після того, як вона покинула ЄС на початку 2020 року. З погляду на ситуацію та проблеми, які було виявлено, Великобританія прагне одночасно розширити свою безпекову співпрацю в Європі, надати масштабну військову допомогу Україні та зберегти «постійну присутність» в Індійсько-Тихоокеанському регіоні, скорочуючи при цьому кількість військ.

Отже, Великобританія вже достатньо довгий час є ключовим партнером України у Західній Європі. Вихід Великобританії з ЄС дещо ослабив позиції та проукраїнські настрої в ЄС, однак відкрив нові політичні можливості,

²⁴ Грубінко А. В. Участь Великої Британії у європейській політичній інтеграції: між атлантизмом та європеїзмом. Європейські історичні студії. 2015. № 1. С. 6–17.

наслідком яких стали активізація політичного двостороннього українсько-британського діалогу. Дана тенденція обумовлено по перше абітними планами британців у сфері глобальної зовнішньої політики, по-друге у необхідності вирішення питань двостороннього порядку денного з ключовими світовими партнерами, подоланнями внутрішніх наслідків виходу з ЄС.

Висновок до 1 розділу. Таким чином, слід відзначити, що українсько-британські відносини пройшли велику кількість етапів: початку дипломатичної взаємодії, встановлення нормативно-правової та договірної бази та безпосередньої до політичної взаємодії.

Сучасний етап українсько-британських відносин характеризується постійним динамічним нарощуванням проектів договорів у військовій сфері, космічній, науковій, технологічній, фінансовій, інноваційній і т.д.

Великобританія на сучасному етапі розвитку українсько-британських відносин є надійним та одним з головних партнерів України в Європі. Вона сприяє входженню України до ЄС, оскільки має великий вплив на зовнішню політику світу.

Вихід Великобританії з ЄС має стимулювати консолідацію зусиль держав-членів до створення нових структур, проти яких традиційно виступала Великобританія. На тлі останніх трагічних подій в Україні, дипломатичної кризи та гарантій безпеки у майбутньому для нашої країни, дані перспективи в консолідації з Великобританією виглядають для України дуже перспективними.

Серед перспектив слід відзначити, що Україна та Великобританія планують і далі розвивати договірно-правову базу, яка сприятиме двосторонній торгівлі і посиленню зв'язків між українським та британським бізнесом.

РОЗДІЛ 2. ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

2.1 Торгівельний оборот між державами

Двосторонні відносини України та Великобританії в економічній сфері стали активно розвиватися з моменту здобуття Україною незалежності. Між країнами було підписано низку угод у двосторонньому форматі (Конвенція про уникнення подвійного оподаткування – 1993 рік, Угода про залучення та захист інвестицій – 1993 рік), а також домовленості були укладені через призму Європейського Союзу.

У XXI століття Україна і Великобританія увійшли як давні і традиційні партнери на світовому ринку. Взаємовигідне торговельно-економічне співробітництво між країнами сприяє успішному вирішенню економічних проблем в інтересах підвищення добробуту двох народів. Добрі двосторонні відносини дозволяють тісніше взаємодіяти в міжнародних економічних і торгових організаціях в різних регіонах світу з метою забезпечення більш ефективного міжнародного поділу праці та інтеграційних процесів на ринках.

Країни мають взаємну зацікавленість у зміцненні та розвитку двостороннього діалогу, який останніми роками стає дедалі тіснішим. 23 червня 2016 року у Великій Британії відбувся референдум, на якому більша частина населення проголосувала за вихід країни з Європейського Союзу. На практиці це означало, що країні, в найближчому майбутньому, доведеться заново вибудовувати відносини з країнами, оскільки угоди, які існували в рамках ЄС, анулюються.

Питання торгового регулювання після Brexit не можуть не хвилювати вітчизняний бізнес, оскільки торговий оборот між Україною і Великобританією виріс за останні три роки.²⁵

У Великобританію, за даними 2018 року, Україна поставляє зернові культури (більше 40% вантажів), чорні метали (31%), рослинні масла і шрот, залізну руду, деревину. Значно зросли поставки керамічних виробів, перероблених овочів і плодів, м'яса. У свою чергу, Сполучене Королівство постачає на український ринок транспортні засоби, обладнання різної складності, рибу і молюски, вироби з пластика, м'ясо, хімічну продукцію, алкоголь, косметику, текстиль, папір і картон²⁶.

Експортні партії відвантажуються переважно на борту судна, імпорту в більшості випадків здійснюється автотранспортом. Частка морських контейнерних перевезень в 2019 році зросла на 23%. Велика частина цукру і борошна, призначеної для ЄС, була відвантажена через Великобританію. Вироби з чорних металів, соняшниковий шрот, масла соняшникова та соєва, горох і просо у 2019-2020 роках зберегли високі позиції в перевезеннях даним типом транспорту. Збільшилися частки таких товарів, як консервовані томати і глина.

1 січня 2021 року набула чинності угода про зону вільної торгівлі між Україною та Великобританією. Країни досягли домовленості в жовтні 2020 року. 1 січня 2021 року угода про вільну торгівлю України з Великобританією вступила в силу²⁷.

Угода надає вільний доступ на британський ринок для 98% української продукції, а з 2023 року для України буде лібералізовано ще 2%.

²⁵ Неботов П.Г. Оцінка потенційного впливу від виходу Великої Британії з ЄС на розвиток економіки України. Формування ринкових відносин в Україні, 2016. №8 (183). С. 95-99

²⁶ Лазебник Л. Л. Міжнародна економіка. Ірпінь : Академія ДПС, 2020. С. 103.

²⁷ Закон України «Про ратифікацію Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії» від 16 грудня 2020 року № 1100-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-20#Text>

Угода була покликана замінити Угоду про асоціацію України і ЄС у торгівлі з Сполученим Королівством після Brexit. У Великобританії з'явилася посада спеціального посланника прем'єр-міністра з питань торгівлі з Україною. Документ встановлює відносини стратегічного партнерства і закріплює основні напрямки співпраці двох держав після виходу Великобританії зі складу Євросоюзу.

Як очікується, в результаті дії Угоди з 2023 року Великобританія взагалі не буде стягувати мита з імпорту української промислової продукції.

На думку експертів, вихід Великобританії з Європейського Союзу дозволить більш гнучко поставитися до антидемпінгових і захисних заходів, що застосовуються зараз до України. В першу чергу, це стосується металургійної продукції: гарячекатаного листового прокату, а також прутків²⁸.

Угодою як і раніше передбачені тарифні квоти на ряд товарів, однак ці квоти збільшуються. Наприклад, тарифна квота на томатну пасту в ЄС-28 становить 10 тис. т. Вона не зменшиться, коли в Великобританією перестане застосовуватися торговий режим ЄС. Вона навпаки збільшиться на 20%, адже угода з Британією передбачає квоту в 2 тис. т для томатної пасти.

На всі квотовані товари збільшення складе в діапазоні від 13 до 20%. В абсолютних цифрах це додаткові 136,2 тис. т в рік тарифної квоти на пшеницю, 100,02 тис. т на рік – кукурудзи і 12,04 тис. т в рік – м'яса птиці²⁹.

Кількість нелібералізованих тарифних ліній для експорту до Сполученого Королівства та України складає (див. додаток 1).

Кількість тарифних квот, які відкриті у 2022 році для України становить 36 (+4 додаткові), а для Сполученого Королівства – 3(+2 додаткові). Нульові

²⁸ Нарешті Brexit. Чого очікувати Британії й Україні. URL: https://lb.ua/world/2020/02/01/448701_nakonetsto_brexit_zhdat.html

²⁹ З 2021 року – нова Угода у торгівлі між Україною та Великобританією. URL: <https://ukrlegprom.org/ua/news/z-2021-roku-nova-ugoda-u-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-velykobrytaniyeyu/>

тарифні квоти встановлюються британською стороною додатково до наданих в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС³⁰.

За результатами 2019 року Великобританія знаходилася на 12 місці серед усіх держав-членів ЄС по товарообігу з Україною. Він склав \$ 1,33 млрд., що склало менше 3% від загального товарообігу з ЄС³¹.

У додатку (таблиця 2.2) наведено динаміку зовнішньої торгівлі товарами України з Великою Британією у 2015-2019 рр. У період 2015-2018 рр. товарообіг між двома країнами збільшувався, лише у 2019 р. спостерігається невелике зменшення³².

Як видно з рис. 2.1 (див. Додаток 1), частка трьох основних статей українського експорту товарів сумарно складає 67,4% у загальній структурі експорту³³.

Багато експертів вважають, що для Великобританії в складі ЄС Україна була ринком збуту продукції і послуг. А ось вихід цієї країни зі спільноти подарував нашій країні нові можливості, адже тепер Україна почала розглядати Англію як ринок збуту продукції. За прогнозами, посилення ділової активності буде актуально з 2021 року, адже поки Великобританія і ЄС домовлятимуться про співпрацю, для України буде діяти перехідний період, і Лондон продовжить виконувати торговельне законодавство Євросоюзу³⁴.

Сукупний експорт з Великобританія склав 399 млрд. доларів в 2020 році. Скорочення поставок товарів з Великобританія в вартісному вираженні склало 14,6% у порівнянні 2019 роком: експорт товарів зменшився на 68 млрд. доларів

³⁰ Інформація щодо угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=abfb9436-0d38-4a01-b9c7-0fccb08fc6a8&title=InformatsiiaSchodoUgodiProPolitichneSpivrobitnistvo-VilnuTorgivliuTaStrategichnePartnerstvoMizhUkrainoiuTaSpoluchenimKorolivstvomVelikoiBritaniiTaPivnichnoiIrlandi>

³¹ Зовнішня торгівля України. Статистичний збірник. Київ, 2020. С. 36.

³² Зовнішньоекономічна діяльність / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm

³³ Там само.

³⁴ З 2021 року – нова Угода у торгівлі між Україною та Великобританією. URL: <https://ukrlegprom.org.ua/news/z-2021-roku-nova-ugoda-u-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-velykobrytaniyeyu/>

(в 2019 р. з Великобританія було поставлено товарів на суму 468 млрд. доларів)³⁵.

Зовнішня торгівля товарами України з Великобританією у 2020 році у складі загального обігу склала (див. Додаток 1)

Зовнішня торгівля товарами України з Великобританією у I кварталі 2021 року у складі загального обігу склала (див. Додаток 1).

У Великобританію Україна поставляє зернові культури (більше 40% вантажів), чорні метали (31%), рослинні масла і шрот, залізну руду, деревину. Значно зросли поставки керамічних виробів, перероблених овочів і плодів, м'яса. У свою чергу, Сполучене Королівство постачає український ринок транспортними засобами, обладнанням різної складності, рибою і молюсками, виробами з пластика, м'ясом, хімічною продукцією, алкоголем, косметикою, текстилем, папером і картоном.

Експортні партії відвантажуються переважно на борту судна, імпорт в більшості випадків здійснюється автотранспортом.

Частка морських контейнерних перевезень в 2020 році зросла на 23%. Велика частина цукру і борошна, призначеної для ЄС, була відвантажена через Великобританію. Вироби з чорних металів, соняшниковий шрот, масла соняшникова та соєва, горох і просо зберегли високі позиції в перевезеннях даним типом транспорту. Збільшилися частки таких товарів, як консервовані томати і глина.

Експорт України до Великобританії морськими контейнерами в 2020 р. показаний на рис. 2.2. (див. Додаток 1)

У структурі імпорту морськими контейнерами переважає тютюн. Значно зросли поставки замороженої скумбрії та інших риб, автотранспорту, первинних елементів і батарей, а також вогнетривкої цементу.

Імпорт України з Великобританії морськими контейнерами в 2020 році показаний на рис. 2.3. (див. Додаток 1)

³⁵ Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>

У структурі експорту товарів з України до Великобританії переважають промислові і сільськогосподарські товари. Основні позиції експорту: чорні метали, жири та олії тваринного або рослинного походження, зернові культури, залишки і відходи харчової промисловості.

У структурі імпорту: палива мінеральні, нафта і продукти її переробки, засоби наземного транспорту, крім залізничного, реактори ядерні, котли і машини, фармацевтична і хімічна продукція.

Згідно з Експортною стратегією, України та Великобританія мають подальші великі перспективи динамічного розвитку двосторонніх торгово-економічних відносин.

Після того, як процес Brexit був запущений, українська та британська сторони провели низку зустрічей, на яких Великобританія висловлювала зацікавленість у підтримці України та говорила про максимізацію торгівлі після виходу з ЄС.³⁶

31 січня 2020 р. Великобританія залишила Євросоюз, розпочався перехідний період, який триватиме до 31 грудня 2023. За цей час країні необхідно підписати нові угоди, натомість тим, які існували в рамках ЄС. На зустрічі Володимира Зеленського та Бориса Джонсона, яка відбулася в Лондоні 8 жовтня 2020 року, було підписано таку угоду. Угода про політичну, вільну торгівлю та стратегічне партнерство відтворила ефект від Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між ЄС та Україною (було підписано у 2014 році).

Нова Угода наголосила на зміцненні політичних і торговельних зв'язків між країнами. Воно дозволить продовжити підприємствам роботу на колишньому рівні та збереже ті самі преференції, якими нині користуються підприємства відповідно до чинної Угоди про асоціацію між ЄС та Україною.

³⁶ Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 25–29.

Було відзначено високу важливість Угоди, як української, так і та британською стороною. Л. Фокс – держсекретар з міжнародної торгівлі ще у 2018 році заявив: «Наш вихід із ЄС не змінює прихильності Великобританії до справи розвитку, зростання та процвітання України. Ми визначили Україну як один із пріоритетних ринків Великобританії після виходу Великобританії з ЄС»¹⁵. Секретар з міжнародної торгівлі Ліз Трасс сказала: «Ця угода дозволяє двом країнам продовжувати тісно співпрацювати як на політичному рівні, так і у сфері торгівлі. Завдяки цій угоді авіаційна, автомобільна та фармацевтична промисловість можуть продовжувати процвітати та підтримувати робочі місця в Україні та по всій Великій Британії».

Т. Салліс, директор з глобального партнерства Асоціації шотландського віскі висловився про те, що Україна є ринком для шотландського віскі, що зростає, і в 2019 році туди було експортовано понад 1 мільйон пляшок. Ця угода гарантує, що шотландський віскі зможе й надалі отримувати безкоштовний доступ до українського ринку.

Д. Кулеба – міністр закордонних справ України, також висловив глибоку зацікавленість у зміцненні зв'язків між країнами та висунув ідею запуснути спеціальну програму технічної допомоги для України, щоб розповісти та навчити український бізнес, насамперед малий та середній, торгувати з Великобританією.

Проте думки різняться, особливо в колах українських експертів. Багато аналітиків зазначають, що Угода несе в собі більше політичного, ніж економічного сенсу. С. Родлер (фінансовий аналітик) висловився про те, що більше вигод отримає Сполучене Королівство, ніж Україна. Це пов'язано з тим фактом, що британський експорт може просто «задавити» національних виробників, оскільки тепер багато харчових продуктів надходитимуть за спрощеними правилами.

Також британське видання «DailyExpress» написало: «... цей крок став ляпасом ЄС»²⁰, що знову нам свідчить про вигоди для британської сторони.

Великі британські компанії дислоковані в Києві, що позитивно впливає на бізнес-клімат України. Завдяки такій всебічній співпраці прискорюються темпи економічного зростання, відкриваються нові робочі місця, збільшуються інвестиції, Україна стає більш привабливим партнером.³⁷

Серед основних компаній, які здійснюють свою діяльність на території України, можна виділити такі:

- Ernst and Young – міжнародний лідер у галузі аудиту, оподаткування, супроводу угод та консультування. За 2019 рік доходи компаній EY в Україні становили 771 348 тис. грн. (≈27196 тис. дол.).

- British American Tobacco – перша іноземна інвестиційна компанія з іноземними інвестиціями в українську тютюнову промисловість, яка була створена у 1993 р., є провідною транснаціональною компанією світу.

- GlaxoSmithKline – фармацевтична компанія одна з найбільших у світі. Понад 25 років забезпечує українців якісними ліками. Особливу підтримку британська компанія надала під час пандемії Covid-19, зберігалося безперебійне постачання ліків, а також медичний персонал був оснащений засобами індивідуального захисту (в рамках благодійності).

- Barclays – найбільший фінансовий конгломерат, який надає клієнтам послуги з банківського обслуговування, випуску кредитних карток, управління капіталом та інвестиціями. Компанія проводить активну інвестиційну політику на території України, зумовлюючи це тим фактом, що в країні широкий спектр IT-фахівців, які до всього іншого мають відмінну технічну підготовку та аналітичні здібності.³⁸

- Vodafone – найбільша компанія оператора стільникового зв'язку. Більше половини населення України користуються послугами цього оператора. Крім перерахованих вище компаній британці активно розвивають

³⁷ Getmanchuk A. Ukraine: Brexit would damage Ukrainian hopes for a European future. The London school of economics and political science. 2015. P. 2-3.

³⁸ Beth O. The Ukraine model for Brexit: Is dissociation just like association? Centre for European reform. 2018. P. 1-4.

готельний та ресторанный бізнес в Україні, відкриваючи нові готелі та точки харчування.

Торгові відносини між країнами демонструють позитивну динаміку. Здебільшого Україна експортує: олії (14,3% у 2016 р., 14,2% у 2018 р.), кукурудза (9,34% у 2016 р., 12,4% у 2018 р.), вироби з заліза (19,8% у 2016 р., 20,5% у 2018 р.)²². Істотну частку імпорту становлять: нафтопродукти (0,58% у 2016 р., 19,7% у 2018 р.), літаки вертольоти (6,44% у 2016 р., 6,87% у 2018 р.), медикаменти (12,1% у 2016 р., 7% у 2018 р.)²³. Загальний обсяг торгівлі між Великобританією та Україною у 2019 р. становив трохи менше 2 млрд. дол. ²⁴ (більша частина припала, як і раніше, на лікарські препарати та літаки – експорт, зернові культури та залізо – імпорт). У 2016 році обсяг торгівлі становив – 826 мільйонів доларів. Цей приклад показує помітну активізацію торговельних відносин після запуску процесу Brexit. Великобританія надає суттєву технічну допомогу Україні. Підтримку з боку Сполученого Королівства було значно збільшено після протестів на Майдані у 2013-2014 роках. ³⁹

Українська сторона заявила про бажання та необхідність проведення реформ, у тому числі в економічній сфері. На останній зустрічі Борис Джонсон підкреслив, що реформи та верховенство закону сприяють економічному зростанню та підтвердив відданість Великобританії програмі реформ в Україні. Між країнами існує широкий перелік програм (близько 25 програм, що діють). Причиною такого активного співробітництва є той факт, що Україна виступає в ролі пріоритетного напрямку, який має стратегічне значення для довгострокової безпеки, стабільності та процвітання європейського континенту, а також для інтересів Великої Британії.

Боротьба з корупцією є одним з найважливіших напрямків.

Цей факт підтверджується наявністю низки програм:

- Підтримка антикорупційних законів та інституцій;

³⁹ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

- Підтримка Національного антикорупційного бюро України у розробці стратегії управління людськими ресурсами;

- Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах.

Корупція на території України переважає, що виснажує державний бюджет і підриває громадську довіру. Відкрита, прозора та підзвітна Україна дозволить більш ефективно проводити економічні реформи та залучати інвесторів, що позитивно вплине на життя громадян, а також посилить роль України на Європейському континенті.⁴⁰

Варто зазначити і той факт, що Великобританія входить до ТОП 10 інвесторів в Україну (ключові інвестори: Кіпр – 27.5%, Нідерланди – 21.9%, Великобританія – 6.1%, Німеччина – 5.2%, Австрія – 3.1%, Віргінські острови – 4).1%, Швейцарія - 4.8%).

Загальний обсяг торгівлі товарами та послугами (експорт плюс імпорт) між Великобританією та Україною становив 1,9 мільярда фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року, збільшившись на 35,9%, або 491 мільйон фунтів стерлінгів, порівняно з чотирма кварталами до кінця першого кварталу 2021 року.

З цих 1,9 мільярда фунтів стерлінгів:

- Загальний експорт Великобританії в Україну склав 781 мільйон фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року (збільшення на 28,7%, або 174 мільйони фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця першого кварталу 2021 року) ;

- Загальний імпорт Великобританії з України склав 1,1 мільярда фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця 1 кварталу 2022 року (збільшення на 41,7% або 317 мільйонів фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця 1 кварталу 2021 року).

⁴⁰ Кухарская Н. А. Украины в условиях трансформационного кризиса. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2019. № 2. С. 153-158.

За чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року Україна була 66-м найбільшим торговельним партнером Великобританії, на яку припадало 0,1% загальної торгівлі Великобританії.⁴¹

Підсумовуючи, слід зазначити, що вихід Великобританії з Європейського Союзу позитивно позначився на економічній складовій у відносинах України та Сполученого Королівства. Підвищився обсяг торгівлі між країнами, збільшився обсяг інвестицій та нових програм, реформи, що спонсоруються британською стороною, поступово впроваджуються у суспільне життя громадян. Проте, не можна однозначно оцінити успіх, нещодавно укладеної Угоди, оскільки вигоди у політичній сфері можуть превалювати над економічними, а вигоди Великобританії над вигодами України. Перед двостороннім діалогом України та Великобританії відчинені нові двері, і він, безперечно, продовжить свій розвиток.

На думку британської сторони, Україна має значний економічний потенціал у результаті її стратегічного становища, що сполучає Європу та азійські ринки. Також відзначається високий рівень освіти українців та ресурсний потенціал країни. Перешкодою для інвесторів виступає політична та економічна нестабільність, що характеризується високим рівнем корупції та війною на сході країни.

Отже, торгівельно-економічні зв'язки, які існують між Україною та Великобританією на даний момент, в останні роки, а особливо у 2022 році зазнали певних змін через вихід Великобританії з ЄС, пандемії коронавірусу та повномасштабної війни, яку розв'язала росія проти України. Задля стабілізації торговельних відносин, Україна та Велика Британія зробили офіційну заяву про розробку Угоди про вільну торгівлю. Дана угода дублює умови Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, таким чином українсько-британські торговельні відносини тільки покращились та виходять на новий якісний рівень розвитку.

⁴¹ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2.2 Інвестиційне співробітництво України й Великобританії

Інтерес України щодо Сполученого Королівства в галузі економіки ґрунтується на завданнях збільшення заохочення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) й ліквідації нестійкості у взаємній торгівлі. Зі свого боку, Великобританія розглядає Україну та її економічно-соціальний осередок як місцевість із великими бізнес-перспективами. Ці наміри закріплюються тим, що Лондон виявляв значний інтерес у створенні середовища вільної торгівлі поміж Україною і Євросоюзом. Уряд Великої Британії й британські інвестори навіть після закінчення процесу Брексіту, виявляють інтерес у здійсненні вкладень капіталу в українську економіку.

Для вивчення українсько-британського інвестиційного клімату треба ретельно проаналізувати організацію інвестиційних потоків України в британську економіку та британські інвестиції в українську економічну сферу (див. Додаток 1).

Масштаби прямих інвестицій до України із Великої Британії визначаються певною дисбалансованою динамікою. Однак, із 2016 року відзначається стрімке зниження британських інвестицій до 1785,2 млн. дол. США (найменший показник у період, що аналізувався). У 2017 році масштаб закордонного акціонерного капіталу збільшився до 1947,0 млн дол. США, наслідком якого стало часткове поліпшення та стабілізація економічної та політичної українських систем.

Відзначено, що у 2019 р. показники масштабів інвестування Великої Британії істотно збільшилися відносно показників 2018 р. – 2131,2 млн дол. США й 1944,4 млн дол. США відповідно. Через призму комплексного аналізу проведемо дослідження прямих капіталовкладень (акціонерного капіталу) в українську економіку зі Сполученого Королівства відповідно до типів економічної діяльності (рис. 2.5) (див. Додаток 1).

Здійснення дослідження дало змогу висвітлити базові українські типи економічної діяльності, в які направляються найбільші інвестиції зі сторони Великої Британії: промисловість (2019 р. - 652780,8 тис. дол. США); страхова та фінансова діяльність (382494,5 тис. дол. США); тимчасова організація й розташування харчування (159014,6 тис. дол. США); операції з нерухомим майном (239947,8 тис. дол. США); складське господарство, транспорт, кур'єрська та поштова діяльність (91757,3 тис. дол. США); наукова та професійна діяльність (71 406,3 тис. дол. США); діяльність у галузі допоміжного й адміністративного надання послуг (76677,9 тис. дол. США); будівництво (38446,2 тис. дол. США). Значно менші обсяги британських капіталовкладень надходять у наступні галузі: телекомунікації та інформації (29266,2 тис. дол. США); лісове, рибне та сільське господарство (17761,7 тис. дол. США); забезпечення соціальної допомоги та охорона здоров'я (6023,9 тис. дол. США); освіта (1538,7 тис. дол. США). Британські Віргінські острови до 2019 року були офшорним простором, куди з України надходив значний об'єм капіталу, переважно через незаконні шляхи. Натомість на їх території з 1 січня 2019 р. було запроваджено Закон про економічну присутність, яка чинить заборону на підприємництво без фізичної присутності директора, робітників, офісу та інших чинників. Опишемо динаміку прямих капіталовкладень (акціонерного капіталу) до України із Віргінських островів (Великобританія) (див. Додаток).

Таблиця 2 додатку ілюструє посилену спадну динаміку інвестицій із Британських Віргінських островів: 2015 р. – 1798,9 млн дол. США, 2016 р. – 1765,7 млн дол. США, 2017 р. – 1606,4 млн дол. США, 2018 р. – 1311,4 млн дол. США, 2019 рік ознаменувався найрізкішим зниженням масштабів інвестицій – 1062,1 млн дол. США.⁴²

⁴² Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Проаналізуємо зміну прямих капіталовкладень (акціонерного капіталу) в українській економіці з Британських Віргінських островів за типами економічної діяльності (рис. 2.6) (див.Додаток 1)

Виокремлено наймасштабніші капіталовкладення зі Віргінських островів в Україну: роздрібна та оптова торгівля, ремонт мотоциклів і автотранспортних засобів (438533,6 тис. дол. США); операції з нерухомим майном (225015,5 тис. дол. США); промисловість (114430,9 тис. дол. США). Одним із найважливіших стадій проведення аналізу українсько-британської інвестиційної співпраці є дослідження обсягів та руху українських інвестицій до британської економіки (див. Додаток 1).

Описуючи потоки прямих капіталовкладень (акціонерного капіталу) з України до Великої Британії за типами економічної діяльності, треба відзначити, що докладні статистичні дані за видами недоступні згідно з Законом України «Про державну статистику» (із 2009 р. дані про об'єми українських капіталовкладень в британську економіку є неповною та конфіденційною). Під час аналізу виокремлено базові галузі британської економіки для українських інвестицій: 2015 р. – промисловість (машинобудування, окрім монтажу і ремонту машин і устаткування; переробна промисловість); складське господарство, транспорт, кур'єрська та поштова діяльність; 2016, 2017, 2018 роки – промисловість (машинобудування, окрім монтажу і ремонту машин і устаткування; переробна промисловість); складське господарство, транспорт, кур'єрська та поштова діяльність; наукова, технічна та професійна діяльність; 2019 рік - промисловість (виробництво пластмасових і гумових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції; переробна промисловість; машинобудування, окрім монтажу і ремонту машин і устаткування); складське господарство, транспорт, кур'єрська та поштова діяльність; наукова, технічна та професійна діяльність. За подібним принципом, проведемо аналіз

українських капіталовкладень (акціонерного капіталу) до Британських Віргінських островів (див. Додаток 1).⁴³

Відповідно до типів економічної діяльності інвестиційні надходження проводились у: роздрібну та оптові торгівлю, ремонт мотоциклів і автотранспортних засобів; промисловість (виробництво напоїв, харчових продуктів та тютюнових виробів; переробну промисловість); страхову та фінансову діяльність; наукову, технічну та професійну діяльність. Для засвідчення вищенаведеного прикладу значення дослідження інвестиційної співпраці Віргінських островів та України, через глобальний аналіз українсько-британської інвестиційної кооперації, проілюструємо графік різниці динаміки українських інвестицій до Віргінських островів та до Сполученого Королівства (рис. 2.7). (див.Додаток 1)

Обсяг українських інвестицій до економічного середовища Сполученого Королівства збільшився майже вдвічі(з 44,5 тис. дол. США (2018 рік) до 72,9 тис. дол. США (2019 рік)). Відповідним чином, об'єми українських інвестицій на Віргінські острови істотно зменшились – з 59894, 2 тис. дол. США (2018 рік) до 33738, 2 тис. дол. США (2019 рік).

Поліпшення умов українсько-британського двостороннього інвестиційного співробітництва вимагає змін у структурі обліку та ведення статистичних даних зі сторони України, тобто існування інформації у відкритому доступу української інвестиційної діяльності в економіці Великої Британії. Ми стверджуємо, що прозорість і відкритість статистичних даних, надалі, будуть інформувати про слушний спосіб проведення фінансових, торговельно-економічних, податкових операцій та дасть змогу здійснити ретельніший аналіз інвестиційної сфери європейських держав-партнерів України, враховуючи, і Сполучене Королівство.

Перехід на інноваційну модель розвитку економіки України є практично єдиним ефективним засобом подолання наслідків фінансово-економічної

⁴³ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

кризи. Саме криза продемонструвала всю небезпечність і безперспективність орієнтації на експортно-сировинну модель, причому перехід до розвитку економіки на принципах інноваційності залежить від ефективності зусиль як держави, так і бізнесу.

У 2020 році 48% закордонних інвесторів вважають, що інвестиційна привабливість України погіршується, 42% не бачать змін і лише 9% помітили поліпшення (рис. 2.8)⁴⁴ (див.Додаток 1).

Головною перешкодою для інвестування в Україну вперше було визнано недовіру до судової системи. Корупція, лідер минулих років, вперше за п'ять років посіла друге місце. Монополізація ринків і захоплення влади олігархами посіли третє місце в антирейтингу⁴⁵.

Цікаво, що для інвесторів, активно шукають можливості вести бізнес в Україні, наявний військовий конфлікт є одним з найменш значущих перешкод – вони ставлять його на 8 місце (4,5 бала).

Максимально позитивно на інвестиційні бізнес-рішення вплинули б ефективна боротьба з корупцією, перезапуск судової системи і призначення на ключові посади реформаторів з високою репутацією (рис. 2.9) (див.Додаток 1). Дії, які останнім часом відбуваються в країні, наприклад, навколо Конституційного суду, не додають привабливості Україні в якості надійного партнера для співпраці.

На рис. 2.10 (див.Додаток 1) наведено перелік країн світу, які вкладають в економіку України найбільші обсяги інвестицій, та частка інвестицій цих країн у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в Україні⁴⁶.

На початок 2020 року порівняно з 2015 роком в структурі прямих іноземних інвестицій в економіку України збільшились частки інвестицій з Великої Британії – на 0,2 %.

⁴⁴ Dragon Capital: Головна. URL: <https://dragon-capital.com>

⁴⁵ Там само.

⁴⁶ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8 жовтня 2020 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння, яким передбачається відновлення роботи на українському ринку агентства з підтримки британського експорту UK Export Finance. Згідно з меморандумом, UKEF зможе надати кредитні гарантії в розмірі до 2,5 млрд. фунтів стерлінгів для українсько-британських торгових контрактів⁴⁷. Ці кошти можуть бути використані для реалізації інвестиційних проектів в таких пріоритетних галузях, як безпека і оборона, сільське господарство, інфраструктура, енергетика та охорона здоров'я.

У 2020 році обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з Великої Британії в Україну становив 3,0 мільярда фунтів стерлінгів, що становить 0,2% від загального обсягу вивезених Великобританією ПІІ.

У 2020 році обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у Великобританію з України становив 3 мільйони фунтів стерлінгів.

Загальний обсяг торгівлі товарами та послугами (експорт плюс імпорт) між Великою Британією та Україною становив 1,9 мільярда фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року, збільшившись на 35,9%, або 491 мільйон фунтів стерлінгів, порівняно з чотирма кварталами до кінця першого кварталу 2021 року.

За чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року загальний експорт Великобританії в Україну склав £781 млн (збільшення на 28,7%, або £174 млн порівняно з чотирма кварталами до кінця першого кварталу 2021 року).

З усього експорту Великобританії в Україну за чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року 626 мільйонів фунтів стерлінгів (80,2%) становили товари, а 155 мільйонів фунтів (19,8%) – послуги.

⁴⁷ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2020 р. № 1207-р «Про підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Державним секретарем її Британської Величності, що діє через Департамент з гарантування експортних кредитів, який функціонує як Агентство експортного фінансування Сполученого Королівства»

За чотири квартали до кінця 1 кварталу 2022 року експорт товарів Великобританії в Україну зріс на 37,0% або на 169 мільйонів фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця 1 кварталу 2021 року, тоді як експорт послуг Великобританії в Україну зріс на 3,3% або 5 фунтів стерлінгів. млн порівняно з чотирма кварталами до кінця першого кварталу 2021 року.

За чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року загальний імпорт Великобританії з України склав 1,1 мільярда фунтів стерлінгів (збільшення на 41,7% або 317 мільйонів фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця 1 кварталу 2021 р.).

З усього імпорту Великобританії з України за чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року 838 мільйонів фунтів стерлінгів (77,7%) становили товари, а 240 мільйонів фунтів (22,3%) – послуги.

У той самий період імпорт товарів з України Великобританією зріс на 45,2% або на 261 млн фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця першого кварталу 2021 року, тоді як імпорт послуг Великобританією з України зріс на 30,4% або на 56 млн фунтів стерлінгів порівняно з чотирма кварталами до кінця 1 кварталу 2021 року.

Це означає, що Сполучене Королівство повідомило про загальний дефіцит торгівлі з Україною у розмірі 297 мільйонів фунтів стерлінгів порівняно з дефіцитом торгівлі у 154 мільйони фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця першого кварталу 2021 року.

За чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року Великобританія мала дефіцит торгівлі товарами з Україною склав 212 мільйонів фунтів стерлінгів порівняно з дефіцитом торгівлі товарами в розмірі 120 мільйонів фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця першого кварталу 2021 року.

Тим часом, за чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року Великобританія повідомила про дефіцит торгівлі послугами з Україною становив 85 мільйонів фунтів стерлінгів порівняно з дефіцитом торгівлі

послугами 34 мільйони фунтів стерлінгів за чотири квартали до кінця першого кварталу 2021 року.

За чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року Україна була:

- 66-м найбільшим торговим партнером Великобританії (на частку якої припадає 0,1% загальної торгівлі Великобританії).
- 55-й найбільший торговий партнер товарів (0,2% торгівлі товарами Великобританії).
- 77-й найбільший партнер з торгівлі послугами (0,1% торгівлі послугами Великобританії).
- 63-й найбільший експортний ринок (на нього припадає 0,1% загального експорту Великобританії).
- 50-й за величиною ринок експорту товарів (0,2% експорту товарів Великобританії).
- 83-й за величиною ринок експорту послуг (менше 0,1% експорту послуг Великобританії).
- 60-й найбільший ринок імпорту (на нього припадає 0,2% загального імпорту Великобританії).
- 55-й за величиною ринок імпорту товарів (0,2% імпорту товарів Великобританії).
- Спільний 66-й найбільший ринок імпорту послуг (0,1% імпорту послуг Великобританії).

Більш оперативні дані лише щодо торгівлі товарами показують, що експорт товарів Великобританії в Україну скоротився на 1,5% за 12 місяців до червня 2022 року порівняно з тим самим періодом попереднього року. Імпорт Великобританією товарів з України скоротився на 3,5% за той же період

Топ-5 товарів, експортованих з Великобританії в Україну за чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року:

- 72 тис. - Спеціалізоване обладнання (капітал) (105,7 млн. фунтів стерлінгів або 16,9% усіх товарів, експортованих Великобританією в Україну)

- 78 млн. - Автомобілі (86,3 млн. фунтів стерлінгів, або 13,8%)
- 54 – Медичні та фармацевтичні продукти (69,6 млн. фунтів стерлінгів, або 11,1%)
- 26 – Текстильні волокна (47,2 млн. фунтів стерлінгів, або 7,5%)
- 59 – Інші хімікати (46,7 млн. фунтів стерлінгів, або 7,5%)

Топ-5 товарів, імпортованих до Великобританії з України за чотири квартали до кінця першого кварталу 2022 року, були:

- 67 - Чавун і сталь (£221,5 млн. або 26,4% від усіх товарів Великобританії, імпортованих з України)
- 42 - Рослинні олії та жири (£ 138,6 млн. або 16,5%)
- 04 - Зернові культури (136,8 млн фунтів стерлінгів або 16,3%)
- 22 - Насіння олійних культур і плоди (123,1 млн. фунтів стерлінгів або 14,7%)
- 08 - Корми для тварин (19,5 млн. фунтів стерлінгів або 2,3%)⁴⁸

Отже, Україна та Великобританія мають великі перспективи у інвестиційній сфері. У 2021 році було зафіксовано, що прямі інвестиції Великобританії в Україну склали 3 млрд. доларів США. Розподіл інвестицій виглядає таким чином, що значна частина прийшла на промисловість. Перспективи великі, уряди обох країн зазначають на важливості подальшої інвестиційної співпраці між Україною та Великобританією.

2.3 Реалізація спільних проектів

Інтереси України щодо Великої Британії в економічній сфері базуються на прагненні максимізувати прямі іноземні інвестиції (ПІІ) та усунути дисбаланс у взаємній торгівлі. Великобританія розглядає Україну як державу зі значними можливостями для бізнесу, тому Лондон продемонстрував великий інтерес до зони вільної торгівлі між Україною та ЄС; однак британські інвестори не квапляться заходити на український ринок. Вихід Великобританії

⁴⁸ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

з Європейського Союзу вже став новою перешкодою, оскільки обидві країни ще не спромоглися передбачити умови співпраці в торговельно-економічній сфері.

Станом на 1 квітня 2017 року британські ПІІ в економіку України становили 1,999 млрд доларів США, або 5,3% від загальної суми, що робить Великобританію четвертим найбільшим іноземним інвестором в економіку України.

У 2008 році британські інвестиції склали 2,1 млрд. дол. З іншого боку, розрахунок британських інвестицій в Україну часто є складним завданням, оскільки ця країна є проміжною точкою для капіталу, що надходить із третіх країн, які, однак, зараховуються до британських, хоча досить часто вони можуть бути навіть українськими. Наприклад, Віргінські острови, територія під юрисдикцією Великобританії, інвестували в Україну ще 1,69 млрд. доларів, або 4,4% від загального обсягу інвестицій. Цей офшор часто використовують українські бізнесмени. Таким чином, такі інвестиції в Україну можна вважати британськими лише у формальному сенсі.⁴⁹

Британські компанії були одними з перших, хто інвестував у виробництво в Україні, що дозволило їм закріпитися в багатьох галузях. Є кілька сфер, де британська присутність є особливо помітною та важливою. Це в свою чергу свідчить про прогрес у торговельно-економічній співпраці за останні 30 років.

Харчова промисловість

У 1993 році British American Tobacco вийшла в Україну шляхом придбання Прилуцької тютюнової фабрики. У 2016 році British American Tobacco сплатила 12,64 млрд. грн. податків і мала 500 штатних працівників. Продукція компанії експортується в численні країни СНД і Сінгапур.

⁴⁹ Сьогодні інтереси України і Великобританії доповнюють один одного - дослідження Інституту світової політики. URL: <https://uacrisis.org/ru/58188-audit-of-foreign-policy-uk-ukraine>

Imperial Tobacco працює в Україні з 1994 року, після придбання Київської тютюнової фабрики.

У 2016 році Imperial Tobacco сплатила 6,27 млрд. грн. податків і мала 800 співробітників. Вироблена в Україні продукція Imperial Tobacco експортується до країн СНД, а також до таких держав, як США, ОАЕ, Ліван, Камбоджа, Монголія.

У 1994 році почала роботу британська компанія Ahmad Tea Ltd на українському ринку через місцевого партнера. У 1999 році в Харкові запустили фабрику для фасування чаю. Ще одна британсько-голландська компанія з виробництва продуктів харчування та побутових товарів Unilever працює на українському ринку з 1993 року. У 2018 році вони запустили фабрику з виробництва чаю в Гостомелі Київської області.

У 1994 році спільне підприємство з британською компанією E.D. & F. засновано на Львівській кавовій фабриці. Сьогодні це спільне підприємство залишається одним із провідних виробників кави, особливо популярною в Західній Україні.

Крім того, у 2006 році E.D. & F. заснували Українську цукрову компанію. У 2007 році вони придбали 75% Засільського цукрового заводу, а в 2009 році стали одноосібним власником компанії, інвестувавши 30 мільйонів доларів США та створивши лінію з виробництва цукрових буряків.

Видобуток нафти та природного газу

Ще один важливий сектор, де особливо помітна британська присутність в Україні, – видобуток нафти та газу.

У 1994 році було створено спільну британсько-українську компанію «Полтавська нафтова компанія», британську сторону в якій представляє Oil & Gas (27% компанії належать групі «Приват»).

Загалом Полтавська нафтова компанія працює на 6 родовищах; За перше півріччя 2016 року компанія видобула 91,3 млн. м³ газу. Проте видобуток

невпинно скорочується через недостатні інвестиції та махінації з запасами газу.

У 2016 та 2017 роках Національна поліція України проводила обшуки в офісах компанії в Полтаві та Києві за провадженням про часткове ухилення від сплати податків, через що компанія була змушена звернутися до посольств США та Великобританії за захистом. Згодом компанія відсудила в Україні 180 мільйонів доларів у 2015 році.

Підвищення рентних платежів з 28% до 55%, що, як стверджують в «Нафтогаз», було прямим порушенням інвестиційної угоди. У результаті в лютому 2017 року Стокгольмський арбітраж присудив компанії компенсацію в розмірі 12 мільйонів доларів.

Royal Dutch Shell працює в Україні з 1992 року. Спочатку вони були зосереджені виключно на продажу паливно-мастильних матеріалів, зокрема через власну мережу АЗС. Однак у 2005 році Shell і НАК «Нафтогаз України» підписали контракт про розвідку та розробку нових газових свердловин, а в 2011 році контракт з «Укргазвидобуванням» було продовжено. За цим контрактом у 2012-2014 роках пробурено дві розвідувальні свердловини; однак у березні 2015 року Shell та «Укргазвидобування» розірвали угоду про спільні операції.

Паралельно український уряд і Royal Dutch Shell ведуть переговори про участь Shell у розвідці та видобутку сланцевого газу на Юзівському родовищі. У результаті в січні 2013 року була підписана угода про дистрибуцію продукції, яка передбачає початкові інвестиції Shell у розмірі 500 мільйонів доларів США в розвідку родовищ сланцевого газу. Загалом ця компанія з британським капіталом планувала інвестувати у видобуток нетрадиційного газу 10 млрд. дол..

Однак у серпні 2014 року компанія оголосила про форс-мажор до конфлікту на сході України та фактично вийшла з проекту, хоча справжньою

причиною такого кроку могло бути зниження цін на нафту та нерентабельність подальшої розвідки Юзівського родовища в таких умовах.

Таким чином, Shell знову зосередилася виключно на продажу паливно-мастильних матеріалів, скорочуючи мережу АЗС в Україні з 2014 року. З іншого боку, Shell публічно скаржилася на спроби незаконного втручання держави в їх діяльність.

Ще одна британська компанія, яка працює в нафтогазовому секторі, – це Regal Petroleum ріс, яка працює в Україні з 1996 року. Ця компанія розробляє два родовища з видобутку газового конденсату. Вихід Regal Petroleum ріс на український ринок дозволив почати ефективну розробку старих родовищ, які були відкриті ще в 1960-х роках. Сьогодні ця компанія, підконтрольна Вадиму Новинському, входить до десятки найбільших виробників газу, має 16 газових свердловин. Ще одна британська компанія, яка працює в нафтогазовому секторі України, – Cadogan Petroleum.

Станом на кінець 2015 року Cadogan розробляв 9 родовищ на сході та заході України. У 2004-2007 роках в Україні працювала британська нафтогазова компанія Cardinal Resources, яка отримала ліцензію на розробку 5 родовищ; однак у 2007 році компанія продала свої права Kuwait Energy після рішення уряду запровадити фіксовану ціну на продаж газу, яка була нижчою за ринкову.

Інші сфери виробництва ВАТ «Донбаські глини» (співзасновником є британська компанія Sibelco UK Ltd.), що займається видобутком глини та кремнеземного піску в Донецькій області, працює в Україні з 1995 року. Компанія продовжує працювати, незважаючи на конфлікт з росією в східній Україні, де розташовані її виробничі активи.

З іншого боку, компанія ISTIL (Internal Steel & Tube Industries Ltd.) з акціями, розміщеними на Лондонській фондовій біржі, володіла Донецьким металургійним заводом і інвестувала близько 150 мільйонів доларів, але

переключилася на інвестиції в нерухомість, медіа та розваги, а також виробництво фільмів.⁵⁰

Банківська справа

Ще в січні 2008 року в Україні відкрився офіс одного з найбільших британських банків HSBC. У 2008-2010 роках банк чотири рази звертався до Національного банку України з проханням придбати банк в Україні. Однак після четвертої відмови британський банк вирішив закрити офіс, а кілька українських банків і навіть КМДА продовжили співпрацю з HSBC.

У жовтні 2016 року з'явилася новина про ймовірні плани HSBC придбати український банк і створити присутність в Україні. Крім того, в березні 2008 року інший британський банк Morgan Stanley відкрив свій офіс в Україні для надання інвестиційних та банківських послуг.

Тим не менш, британські банки завжди були і залишаються більш обережними, ніж їхні конкуренти з континентальної Європи, щодо прямих операцій у банківському секторі України.

Роздрібна торгівля та послуги

На українському ринку консалтингових послуг присутні кілька британських компаній. Наприклад, High-point Rendel надає Укравтодору послуги з розбудови інституційної спроможності, включаючи оцінку ефективності та підготовку тендерів, в рамках проекту Світового банку в рамках програми 2014-2017 років. Крім того, з 2013 року High-point Rendel курирує реконструкцію трьох ділянок автотраси Київ-Одеса за проектом ЄБРР.

Серед інших британських компаній, які пропонують широкий спектр консалтингових послуг і мають офіси в Києві, є Thomas & Adamson International Ltd і Baker Tilly Ukraine. Інша британська фірма Nai Pickard займається нерухомістю консалтингом, працює в Україні з 1992 року, а також

⁵⁰ Koto. URL: <https://recruitika.com/companies/koto/>

Mott MacDonald, багатопрофільна бухгалтерська та консалтингова компанія (транспорт, енергетика, навколишнє середовище, освіта та охорона здоров'я).

З 1997 року британська компанія Crown Agents брала участь у 16 проєктах з удосконалення системи закупівель в державних установах України.

Ще одним важливим фактом у контексті українсько-британського економічного співробітництва є присутність багатьох українських компаній на Лондонській фондовій біржі (LSE), що надає їм доступ до міжнародних ринків капіталу. Наприклад, такі компанії, які належать українським бізнесменам, хоча офіційно зареєстровані за кордоном, розмістили свої акції на LSE:

- ТОВ «Укрпродукт Груп» (з 2005 р.);
- МНР SA, Миронівський хлібопродукт (з 2008 р.);
- ТОВ «АвангардКо Інвестмент» (з 2010 р.);
- Ferrexpo PLC (з 2007 р.).

Така досить широка присутність британських компаній чи компаній з британським капіталом, які виробляють товари чи надають послуги чи розповсюджують власну продукцію в Україні, створює певні ілюзії щодо розвитку українсько-британських економічних і торговельних відносин. Для порівняння, британські акумульовані інвестиції в економіку сусідньої Польщі в абсолютних цифрах за 2014 рік становили 5,873 млрд. євро, тобто втричі більше.

Серед останніх суспільних бізнес-проєктів можна відзначити британський фінтех-стартап Revolut який отримав оцінку в \$ 6 млрд. Провідним інвестором виступив фонд Technology Crossover Ventures, який міг вкласти близько \$ 150 млн. Фінансування Revolut отримав за рахунок продажу нових акцій. Передбачалося також залучити додатковий борг у розмірі \$ 1 млрд.⁵¹.

Revolut – це британський Фінтех-проєкт. По суті це банк без відділень, всі операції – в однойменному додатку на смартфоні.

⁵¹ Revolut. URL: <https://www.revolut.com/>

Роботу над Revolut співзасновники почали в 2014-му, але офіційною датою запуску вважати 1 липня 2015 року. Revolut став «одним з найбільш швидкозростаючих Фінтех-проектів в Європі.

Фінтех-стартап Koto запустили в Лондоні співзасновники monobank, привернув раунд на 1,4 млн євро. Koto – перший крок Fintech Band за межі України на угоду глобальним амбіціям. Позичування продукту в Великобританії відрізняється від позиціонування в Україні.

Серед перешкод для ведення бізнесу в Україні британські бізнесмени називають політичну та економічну нестабільність, корупцію, бюрократію та зарегульованість економіки, неефективну податкову та правову системи, проблеми із захистом прав інтелектуальної власності та відсутність транспортної інфраструктури. Очевидно, що ці проблеми не є винятковими у відносинах з Великобританією, вони є принципово універсальними у співпраці з будь-яким міжнародним партнером. Крім того, є додаткові ризики, такі як окупація Криму та війна на сході.

Станом на 2022 рік, британська сторона визначає такі перспективні напрямки в Україні:

- сільське господарство, враховуючи плани України щодо збільшення зерна виробництво до 100 млн. тон і подвоєння експорту;
- енергетика, включаючи розвиток нових і існуючих родовищ, реконструкцію та обслуговування в інфраструктура, енергоефективність та відновлювана енергія джерела;
 - навчання, особливо уроки англійської мови;
 - підтримувати інфраструктурні проекти за рахунок фінансування ЄБРР існуючих об'єктів і будівництва нових;
 - роздрібна торгівля та електронна комерція;

- розвиток системи національної безпеки і оборони України за участі британських компаній в договорах про надання послуг.⁵²

Під час робочого візиту Президента України Петра Порошенка до Великобританії 19 квітня 2017 року серед елементів його програми була зустріч з представниками місцевих ділових кіл. По суті, український лідер намагався переконати британських бізнесменів у загальному покращенні інвестиційного клімату в країні шляхом реформ.

Петро Порошенко анонсував серію проектів, які повинні бути спільно реалізовані або мають намір бути реалізовані українською та британською сторонами: Антонов і Dowty Propellers працюють над літаком АН-132D, Hutchison Ports планує вийти на український ринок морських перевезень тощо. Однак, незважаючи на ці позитивні зрушення, реальний переламний момент настане тоді, коли не потрібно буде переконувати інвестувати в Україну навіть на найвищому урядовому рівні.

Це завдання різко ускладнюється виходом Великобританії з ЄС. Тому Києву та Лондону слід розробити якісно нову основу економічного виміру двосторонніх відносин на зміну Угоді про асоціацію між Україною та ЄС. Цікаво, що в цьому контексті британський парламент доручив уряду роз'яснити це питання у спеціальній доповіді; з іншого боку, українська сторона залишається досить пасивною, вважаючи, що спочатку потрібно зрозуміти майбутній формат відносин між Великобританією та ЄС.

Отже, Україна та Великобританія мають достатньо велику кількість спільних проектів в різних економічних сферах. Великобританія бачить Україну як державу зі значними можливостями для бізнесу, тому Лондон продемонстрував великий інтерес до зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

⁵² Макогон Ю.В. Забезпечення енергетичної безпеки підприємства в умовах сталого розвитку. Вісник економічної науки України. 2018. № 1 (34). С. 106-110.

Висновок до 2 розділу. Створено систему стадій розвитку торговельно-економічної співпраці України зі Великою Британією: перша стадія (1991-1994 рр.) – початкова, узгодження договірно-правової бази; друга стадія (1994 – 2000 рр.) – визначено базові положення розвитку торговельно-економічних взаємовідносин між державами; третя стадія (2001-2004 рр.) – зниження політичної та економічної співпраці через неправильне проведення реформ, закінчення стадії визначається покращенням динаміки українського імпорту та експорту; четверта стадія (2005-2014 рр.) – висунуто нові засоби двосторонньої економічної кооперації, велику увагу зосереджено на Угоді про асоціацію між Євросоюзом та Україною; п'ята стадія (2015-2020 рр.) – сучасна стадія розвитку торговельних взаємовідносин поміж Сполученим Королівством й Україною з впливом та викликами модифікаційних змін та структури Європейського континенту.

Проведено дослідження динаміки експортно-імпортних операцій поміж Великою Британією й Україною – узгоджено базові показники торговельного співробітництва держав у період 2015-2020 рр., визначено двосторонню експортно-імпортну товарну організацію та виокремлено базові типи послуг, якими торгують країни між собою. Значну увагу приділено аналізу українсько-британської інвестиційної співпраці – досліджено динаміку інвестицій між Україною та Великобританією.

РОЗДІЛ 3. ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ

3.1 Співробітництво України і Великобританії у сфері військової безпеки

У 2014 році російська агресія проти України визначила пріоритетом двосторонніх відносин для українського уряду отримання максимально можливої допомоги для зміцнення своєї обороноздатності.

Військова допомога від Великобританії була і продовжує залишатися особливо активною та відчутною.

Співпраця у військовій сфері між Україною та Великобританією ґрунтується на попередньому досвіді відносин у цій сфері.

Протягом вересня 2009 – вересня 2014 року Міністерство оборони Великобританії надало допомогу в розмірі 3,9 мільйона фунтів стерлінгів на підтримку і реформування Збройних Сил України. Ця допомога включала розвиток систем командування, управління та зв'язку (СЗ), проведення спільного навчання, інституційний розвиток та боротьбу з корупцією.

Ця історія взаємодії зробила логічною логіку на саміті в Уельсі у вересні 2014 року, що Великобританію було обрано головною країною-партнером Трастового фонду для надання допомоги Україні в розробці С4 (командування, управління, зв'язок і комп'ютеризація).⁵³

Поряд із сприянням багатосторонніх механізмів, Уряд Великобританії надавав Україні матеріальну та матеріально-технічну допомогу.

У жовтні 2014 року уряд Великобританії вирішив надати Україні перший великий пакет допомоги для зміцнення оборони. Загальна сума пакету допомоги склала 840 300 млн.фунтів. Йдеться про близько 1000 комплектів бронежилетів і шоломів, 80 комплектів обладнання для машин швидкої

⁵³ Геополітика і безпека. Аналітичний і науково-практичний журнал. URL: [http://www.instituteofeurope.ru/images/uploads/review/GEO_3\(39\)_2021.pdf](http://www.instituteofeurope.ru/images/uploads/review/GEO_3(39)_2021.pdf)

допомоги, 500 комплектів зимового одягу для військових. Передача пакету допомоги від Сполученого Королівства була здійснена в грудні 2014 року.

На тлі загострення російсько-українського конфлікту протягом січня-лютого 2015 року Великобританія у березні 2015 року вирішила надати другий пакет допомоги Україні. В даний пакет було включено 2000 шоломів Mark 6, 150 шоломів з приладами нічного бачення, 200 пристроїв GPS, 220 міцних ноутбуків і 1000 аптечок першої допомоги. Вартість цього пакету допомоги склала 850 000 фунтів стерлінгів. Нарешті, в листопаді 2015 року уряд Великобританії оголосив, що надає Україні третій пакет допомоги в розмірі 971 000 фунтів стерлінгів на закупівлю 170 великих наметів, 170 обігрівачів і 600 комплектів теплої одягу. Загалом протягом 2014-2016 рр. Великобританія надала Україні матеріальну та матеріально-технічну допомогу на загальну суму 4,9 млн доларів США, або 2,9% від загальної міжнародної допомоги з огляду на п'ять основних міжнародних донорів.

Ще одним важливим елементом допомоги Великобританії у зміцненні обороноздатності України стали програми підготовки українських збройних сил. У заявах, опублікованих на початку ініціативи, прямо зазначалося, що навчання мали проводитися подалі від районів, де точилися бойові дії на Сході України. Таким чином, британський уряд чітко показав, що програма навчання не передбачає прямої участі британського уряду у конфлікті між Україною та Росією. Цілі британського пакету допомоги полягали у зменшенні втрат українських військових шляхом навчання. Вартість навчання склала 6 млн. фунтів стерлінгів. Розгортання першої групи інструкторів відбулося наприкінці лютого 2015 року.

Перша направлена група інструкторів налічувала 30 чоловік особового складу, з них 25 проходили медичну підготовку. Загальна чисельність, яка буде розгорнута таким чином, прогнозувалася на рівні 75 осіб.

Наприкінці 2016 року британські війська, розташовані в Україні, проводили 30 різних курсів і навчальних програм у 14 різних місцях.

У грудні 2016 року британський уряд оголосив про продовження програм підготовки до кінця 2018 року, на чому ще раз наголосив міністр оборони Майкл Фелон під час свого візиту в Україну в січні 2017 року.

Одним із результатів британських навчань стало те, що 5000 військовослужбовців були приведені в готовність, на 1000 більше ніж раніше було заплановано. Таким чином, британська програма допомогла підготувати найбільший контингент військ для Збройних сил України. Проте, з іншого боку, ця ж тенденція простежується у переході від матеріально-технічного забезпечення до навчання під егідою політики Великобританії щодо зміцнення оборони України.

Великобританія разом з іншими європейськими країнами, такими як Німеччина та Франція, повністю виключили можливість передачі летальної оборонної зброї Україні. Це рішення ґрунтувалося на наступній логіці: враховуючи масштаб військового потенціалу росії, конфлікт на сході України не має військового вирішення. У порівнянні з цим, Вашингтон не повністю заклав можливість надання Україні летальної оборонної зброї, якщо дипломатія провалиться.

Ще один ключовий аспект у співпраці України та Великобританії у військовому середовищі – це робота Філа Джонса, радника з питань цивільного захисту Британії Міністерства оборони України.

Одним з пріоритетів його роботи є сприяння реалізації антикорупційної програми на 2015-2017 роки в Міністерстві оборони України шляхом створення відповідних систем моніторингу на основі впровадження та дотримання відповідних стандартів у цій сфері.

З цією метою у 2016 році при Міністерстві оборони було створено консультативний антикорупційний експертний комітет, головою якого призначено Філа Джонса. У 2016 році, за його оцінкою, основним досягненням діяльності Міністерства оборони України з участі іноземних експертів стало затвердження Президентом України Стратегічного оборонного бюлетеня,

залучення Міністерства оборони до державних закупівель через систему ProZorro та створення Консультативної ради з питань оборонної реформи.

Велика допомога Сполученого Королівства уможливила підписання Меморандуму про співпрацю у військовій сфері 17 березня 2016 року. Таким чином, військова співпраця набула міцного та стабільного характеру. Те, що ця співпраця у військовій сфері стала таким важливим елементом у двосторонніх відносинах, пояснюється тим, що Майкл Фелон, міністр оборони Великобританії, сприймається українською стороною як особа, яка могла б відповідати за український портфель в британському уряді.

Великобританія фактично є другим після США партнером України в сфері військового співробітництва. Починаючи з лютого 2015 року ця країна поклала початок інструкторської місії «Орбітал», спрямованої на підвищення боєготовності ЗСУ протистояти російській загрозі і яка була продовжена до березня 2023 року.

Україна і Великобританія підписали меморандум про партнерство в сфері військового суднобудування. Домовленості передбачають спільне проектування і будівництво кораблів, а також зведення військово-морських баз. Експерти відзначають, що Лондон давно проявляє інтерес до України і нарощує співпрацю з Києвом в оборонній сфері. На думку аналітиків, Сполучене Королівство готує таким чином для себе плацдарм для поширення впливу в регіоні. Експерти вважають, що при нинішньому стані флоту України не потрібні нові військові бази – вони будуть використовуватися країнами НАТО⁵⁴.

Україна і Великобританія домовилися про співпрацю в сфері військового суднобудування. Відповідний меморандум про проект морського партнерства між консорціумом промисловості Сполученого Королівства і ВМС України підписали 21 червня 2021 р. в Одесі на борту ракетного есмінця

⁵⁴ «Зручний плацдарм»: як Великобританія нарощує оборонне партнерство з Україною. URL: <https://russian.rt.com/ussr/article/876538-velikobritaniya-oboronnoe-sotrudnichestvo-kie>

Королівського військово-морського флоту HMS Defender заступник міністра оборони України Олександр Миронюк і міністр з питань оборонних закупівель Великобританії Джеремі Квін. Про це повідомило Міноборони України⁵⁵.

Мова йде про спільне проектування і будівництво військових кораблів в Україні і в Великобританії, а також про зведення в Україні двох військово-морських баз за підтримки Сполученого Королівства.

Лондон і Київ планують побудувати вісім ракетних катерів за британським проектом. Крім того, ВМС України можуть отримати два сучасних мінних тральщика, кораблі будуть побудовані за участю українських підприємств.⁵⁶

Уточнюється, що роботи профінансує британська сторона. Крім того, Київ сподівається залучити британських фахівців до робіт з добудови корвета «Володимир Великий». Закріпити домовленості підписанням першого контракту сторони розраховують до кінця 2021 року⁵⁷.

На думку експертів, росія – ще один глобальний гравець, який сприймається як природний конкурент. Тому британська влада намагається послабити суперника. Нові бази ВМС готуються для розміщення кораблів нечорноморських країн НАТО, які періодично заходять в Чорне море. Великобританія продовжує вести велику гру на міжнародній арені. І вона спрямована проти інтересів росії.

Про те, що Україна може розраховувати на отримання в рамках співпраці з Великобританією катерів, а не кораблів більшого тоннажу, стало відомо ще на початку 2020 року. Про це заявив тоді британський аташе з питань оборони на Україні комендор ВМС Тім Вудс, коментуючи можливість укладення між Лондоном і Києвом угоди в галузі військового суднобудування.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Великобританія і Україна домовилися про виробництво ракетних катерів для ЗСУ. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2020/10/7/7115142/>

⁵⁷ «Зручний плацдарм»: як Великобританія нарощує оборонне партнерство з Україною. URL: <https://russian.rt.com/ussr/article/876538-velikobritaniya-oboronnoe-sotrudnichestvo-kie>

Вудс пояснив, що сторони повинні уточнити спочатку потреби українського флоту.

«І якщо ми запропонуємо фрегати, то вони дуже дорогі – і вони не вписуються в військово-морську стратегію України. Ми вже були в тісних стосунках з представниками ВМСУ про стратегію «москітного флоту». Мова йде про швидкісні патрульні катери і засоби класу «річка – море». І саме таким чином ми хочемо допомогти», – заявив дипломат⁵⁸. Мова йде про такі кораблі, які можна побудувати на базі українських підприємств, пояснив він.

Треба зазначити, що в складі СРСР Україна була одним з великих центрів суднобудування, після розпаду Союзу галузь занепала. Події 2014 року тільки посилюють цю тенденцію. Наприклад, один з провідних світових виробників великотоннажної морської техніки ПАТ «Чорноморський суднобудівний завод» (ЧСЗ) збанкрутував у 2018 році.

Останнім великим проектом, який був закладений на ЧСЗ, став корвет «Володимир Великий» (проект 58 200 «Гайдук-21»). Будівництво почалося в 2011 році, але так і не було завершено через брак фінансування.

Відчайдушний дефіцит великотоннажних військових кораблів змусив українське командування перейти до так званої тактики «москітного флоту». Концепцію висунув І.Н. Воронченко, який займав до травня 2020 року посаду головнокомандувача ВМС України. В рамках цієї тактики на першу роль висуваються ракетні катери, які повинні атакувати великі кораблі супротивника цілою групою. Ця тактика не раз піддавалася критиці, проте Київ зберігає їй прихильність. В рамках «москітної тактики» українська сторона навіть закуповує військові катери у західних партнерів. Так, влітку 2020 року Держдеп США схвалив поставку Україні партії нових патрульних катерів Mark VI на \$ 600 млн.⁵⁹.

⁵⁸ Геополітика і безпека. Аналітичний і науково-практичний журнал. URL: [http://www.instituteofeurope.ru/images/uploads/review/GEO_3\(39\)_2021.pdf](http://www.instituteofeurope.ru/images/uploads/review/GEO_3(39)_2021.pdf)

⁵⁹ Зручний плацдарм: як Великобританія нарощує оборонне партнерство з Україною. URL: <https://russian.rt.com/ussr/article/876538-velikobritaniya-oboronnoe-sotrudnichestvo-kiev>

До цього український флот теж отримував імпортовані катери, але не нові, а списані з ВМС США. В якості безоплатної допомоги Вашингтон передав Києву в 2018 р. два патрульних катери класу Island, обидва судна перебували в експлуатації з 1988 р.

У липні 2020 р. Україна також підписала контракт з французькою компанією Осеан на будівництво 20 катерів для української прикордонної служби. Партнером французьких суднобудівників стало українське підприємство «Нібулон», яке має побудувати п'ять патрульних катерів проекту FPB 98 МКІ.

Британська влада наслідують іншим країнам альянсу, надаючи підтримку Україні в оборонній сфері. Крім того, влада Великобританії розраховують розширити таким чином свій портфель оборонних замовлень, розширити ареал військових навчань. Також це спосіб показати значимість Великобританії на світовій арені⁶⁰.

У свою чергу, Н.Г. Єршоміна вважає, що однією з цілей Лондона є контроль над суднобудівними підприємствами України. На її думку, Лондон хоче отримати ті технології, які збереглися на Україні, отримати доступ до місцевих ресурсів. Британська активність по відношенню до України не безкорислива⁶¹.

Журналісти звернулися до аташе з питань оборони, в посольство Великобританії, командору Королівських ВМС Т. Вудзу з проханням розповісти про стан і перспективи військового та військово-технічного співробітництва між Великобританією і Україною.

Перед початком розмови Т. Вудз розповів, що закінчив Кембриджський університет за спеціальністю міжнародні відносини, а потім Королівський коледж оборонних наук в Лондоні. Цей заклад, за його словами, закінчили три

⁶⁰ Стан та перспективи розвитку відносин України та Великобританії. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/stan-ta-perspektivi-rozvitku-vidnosin-ukraini-ta-velikobritanii>

⁶¹ Там само.

видатних українця, О. Литвиненко, директор НІСД, О. Поліщук, заступник міністра оборони, і О. Хара, радник міністра оборони.

Він вважає, що відносини між Великобританією і Україною тільки набирають обертів. Коли міністр оборони Бен Воллес перебував в Україні у вересні минулого року, він зустрівся з міністром оборони А. Загороднюком та іншими представниками оборонного відомства. Повернувшись додому, він доручив міністерству оборони розглянути, де ми можемо зробити навіть більше. І було прийнято рішення продовжити інструкторську місію «Орбітал» до березня 2023 року. Передбачається посилити вивчення англійської мови, і оскільки Великобританія повинна стати провідною країною-координатором з підготовки Військово-Морських Сил ЗС України, то і також подивитися, як вона зможе покращити стратегічну комунікацію українського Міністерства оборони, як ми можемо сприяти забезпеченню захисту проти гібридних дій і погроз.

Україна отримала два патрульних катери від США, і очікується передача ще трьох катерів класу Island, а також міністр А. Аваков оголосив про намір закупити і спільно випускати патрульні катери з Францією. Щодо подібних контрактів з Великобританією, Т. Вудз відзначив, що насправді такий інтерес є. Великобританії потрібно переконатися, що кораблі, які вона може запропонувати, відповідають потребам. І якщо вона запропонує фрегати, то вони дуже дорогі, і вони не вписуються в військово-морську стратегію України. Великобританія вже була в тісних стосунках з представниками ВМСУ щодо стратегії «москітного» флоту. Йдеться про швидкісні патрульних катери і засоби класу «річка – море». І саме таким чином Великобританія хоче допомогти. Вона збираємося організувати оборонну торгову місію в Києві в кінці 2021 р.⁶².

⁶² Про британське військово партнерство. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/den-planety-mirovye-diskussii/o-britanskom-voennom-partnerstve>

Очікується, що в цій місії візьмуть участь, зокрема, деякі провідні британські виробники морських патрульних катерів. І завдяки цим контактам, деякі виробники хочуть запропонувати проекти кораблів, які можуть бути побудовані на українських верфях. Це був би великий успіх для українських суднобудівних заводів щодо відновлення будівництва кораблів. Це будуть кораблі, які потрібні і підходять ВМС України, подібні патрульним катерам класу Island, які США передали в якості подарунка.

Щодо того, що має бути зроблено українською стороною, щоб ця історія успіху стала реальністю, то це повністю залежить від української сторони. Для цього повинні початися переговори між суднобудівниками в Великобританії, Франції, і міністерство оборони України та ВМС повинні вибрати, який корабель є найкращим для них.

Проект, який може запропонувати Великобританія, відповідатиме цілям. Представники Великобританії були б раді, якби українці могли б купити цей проект і побудувати його за ліцензією тут, в Україні. І це було б добре для процвітання України теж.

Це є метою інструкторської місії «Орбітал» для морської оборони, яка спрямована на те, щоб південний морський фланг був захищений надійніше. Завдяки роботі цієї місії було врятовано життя багатьох українських військовослужбовців. Робота місії «Орбітал» також поліпшила ефективність і дієвість під час здійснення підготовки українських вояків. Це допомогло старшому і середньому офіцерському й сержантському складу самим проводити навчання, яка стала постійною⁶³.

Щодо інтересу британської сторони від військового співробітництва з Україною, то треба зазначити, що британські молодші офіцери, які працювали в інструкторській місії «Орбітал», робили це з ентузіазмом. Вони також отримали можливість безпосередньо працювати з українськими колегами. Їм

⁶³ Про британське військово-партнерство. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/den-planety-mirovye-diskussii-o-britanskom-voennom-partnerstve>

це дуже подобалося. Це було дуже добре для розвитку їх лідерства, тому що молодші офіцери мають можливість незалежно і гнучко організувати і проводити підготовку. Це було свого роду винагородою для них і поштовхом для вдосконалення власних лідерських якостей. Тому Великобританія багато отримала від ротації наших інструкторів в рамках місії «Орбітал». Вони вже підготували 17,5 тисячі військовослужбовців ЗСУ за п'ять років. Процес навчання є насправді обопільно корисним, тому що не тільки Великобританія вчить українських військових, а й вчиться у них.

Сприяння проведенню реформ ЗСУ – це ще один напрямок військової співпраці між Великобританією і Україною, за яким країни працюють з 2004 року. У Великобританії є спеціальний радник з питань оборони при міністерстві оборони. З Офісом реформ Міноборони тісно співпрацювала Великобританія. Майже 20 осіб в цьому офісі супроводжують процес оборонного реформування в ряді галузей. Зокрема йдеться про реформу командування і управління, пристосування цього процесу до натовської моделі. Країни працюють над забезпеченням доброчесності та прозорості, планування сил і засобів, стратегічними комунікаціями. Також даються поради, як поліпшити роботу з ветеранами. Отже, існує ряд проектів, які реалізуються в даний час.

Треба зазначити, що Великобританія та Україна роблять це не самотійно, а разом з міжнародним співтовариством, зокрема дуже тісно з США, Канадою, Литвою, Польщею.

Ця співпраця допомагає Україні досягти стандартів НАТО, взаємосумісності, і прогресу в цій сфері. Україна прагне відповідати певним критеріям. Зокрема, збільшується кількість українських підрозділів, які беруть участь у спільних навчаннях з НАТО.

Україна збільшила контингент для участі в операції «Рішуча підтримка» в Афганістані. Українці допомагають Альянсу в Косово. Ми бачимо, що ВСУ заявили про своє бажання долучитися до тренувальної місії НАТО в Іраку.

Все це демонструє постійне вдосконалення оперативної взаємосумісності, що також корисно і для НАТО, яке використовує український стратегічний транспорт, деякі українські підрозділи сил спеціальних операцій. Ці підрозділи визнані взаємосумісними і відповідають стандартам НАТО.

ВСУ можуть через кілька років досягти стандартів НАТО. Але що попередня влада також обіцяла досягти стандартів НАТО до 2020, але цього не сталося. І те, що можна було побачити за останні два-три роки – це постійний прогрес на цьому шляху. Інші країни Східної Європи, які поставили собі за мету членство в НАТО, теж витратили чимало часу, щоб направити свої збройні сили на досягнення євроатлантичних стандартів. І те ж саме ми зараз спостерігаємо в Україні. В цьому випадку можна побачити прогрес.

Після повномасштабної російської атаки на Україну у 2022 році високопоставлені особи у британських збройних силах прокоментували можливі наслідки для Великобританії. Виступаючи у квітні 2022 року, генерал сер Марк Карлтон-Сміт, який покидає посаду голови армії, заявив, що уряд має переглянути своє рішення щодо скорочення кількості навчених регулярних військ в армії. Він стверджував, що Великобританії слід переоцінити свої інтереси та загрози в контексті конфлікту в Україні.

Виступаючи в травні 2022 року, перший морський лорд, адмірал сер Бен Кі, сказав, що очевидно, що деякі припущення, зроблені Великобританією та її союзниками щодо росії, були помилковими. Однак він стверджував, що конфлікт виправдовує висновки. Конфлікт продемонстрував необхідність для Великобританії перевірити свою оборону на майбутнє шляхом «використання технологій та інновацій». Він також сказав, що конфлікт підтвердив необхідність спільного підходу в уряді.

Загальна військова підтримка Великої Британії з початку війни досягла 2,3 мільярда фунтів стерлінгів (2,8 мільярда доларів США), що, за даними британського уряду, більше, ніж будь-яка інша країна, крім США. В Офісі

британського прем'єра заявили, що додаткове обладнання є першим кроком для того, щоб Україна перейшла до наступу. Раніше Великобританія анонсувала масштабну програму навчання українських військових. Військова підтримка є доповненням до 1,5 мільярда фунтів стерлінгів гуманітарної та економічної підтримки, яку було надано Україні з лютого 2022 року.

Отже, співробітництво України і Великобританії у сфері військової безпеки особливо актуалізувалось в лютому 2022 року, коли РФ пішла війною на Україну. Великобританія наголосила свою всебічну військову підтримку України та поступово нарощує військову допомогу Україні. Співробітництво України та Великобританії у військовій сфері є одним з найактивніших та найпродуктивніших, як на високому політичному рівні, так і на рівні тренувань, радників, військової освіти.

Військова підтримка Великобританії базується на матеріально-технічній допомозі ЗСУ, також дуже важливим є логістичне, інструкторське та тренувальне співробітництво між країнами.

3.2 Співробітництво України і Великобританії у сфері кібербезпеки

У відповідь на масштабні атаки на її критичну інфраструктуру, Україна прийняла у 2016 році Національну стратегію кібербезпеки та робить кроки в її реалізації. Створення Національного координаційного центру з кібербезпеки у 2016 році та запропоноване оновлення законодавства про кіберзлочинність відповідно до вимог Будапештської конвенції та передової практики, зокрема щодо постачальників послуг Інтернету, є двома основними кроками на шляху підвищення кіберстійкості країни. Ця діяльність доповнюється тісною співпрацею з міжнародними партнерами в кіберсфері, зокрема щодо кіберзлочинності, кіберзлочинності та кіберзахисту.⁶⁴

⁶⁴ Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти: Монографія. Дзьобань О.П., Пилипчук В.Г. За заг. ред. проф. В.Г. Пилипчука. Харків: Майдан, 2017. 244 с.

Зростаюча цифровізація послуг і залежність від Інтернету спричинили еволюцію кіберпростору, що також породило значні виклики безпеці для урядів у всьому світі щодо правопорушень проти комп'ютерних систем і за допомогою них. В Україні це найбільш яскраво продемонстрували масштабні кібератаки на українські енергокомпанії в грудні 2015 року після атак на головні українські телеканали двома місяцями раніше в день місцевих виборів.

Ці інциденти вписуються в загальну тенденцію, яку Україна спостерігає за останні роки, де посилюється використання розподілених атак на відмову в обслуговуванні, а також уразливості нульового дня, які використовуються для проникнення та компрометації критичної інфраструктури.

Аналіз ландшафту загроз також вказує на цілеспрямовані атаки на дипломатів, правоохоронні органи, захисників, державні підприємства, засоби масової інформації, а також на політиків і громадських діячів, а також на кампанії дезінформації в Інтернеті з метою впливу на «фізичний» світ. Вплив цих атак може бути значним, оскільки вони можуть пошкодити критичну інфраструктуру та перешкодити ефективному функціонуванню національних органів влади.⁶⁵

Інформаційно-психологічна війна спрямована на дискредитацію державної влади та створює умови для дестабілізації суспільно-політичної ситуації.

У відповідь на ці виклики Україна прийняла Указом Президента свою Національну стратегію кібербезпеки 15 лютого 2016 року. Стратегія, яка поєднується з щорічним Планом дій щодо її реалізації, має головною метою створення умов, які забезпечують безпечний кіберпростір та його використання в інтересах громадян, суспільства та держави. Основна увага Стратегії зосереджена на трьох напрямках:

- розвиток національної системи кібербезпеки;

⁶⁵ Забара І. М. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні концепції в міжнародному праві. Теорія і практика правознавства. 2018. № 2. С. 64–71.

- розширення можливостей у секторі безпеки та оборони;
- забезпечення кібербезпеки критичної інформаційної інфраструктури та державних інформаційних ресурсів.

Національна система кібербезпеки, запроваджена Стратегією, забезпечує взаємодію між усіма державними органами, органами місцевого самоврядування, військовими частинами, правоохоронними органами, науково-освітніми установами, громадськими формуваннями, підприємствами та організаціями, незалежно від форми власності, які займаються електронних комунікацій та інформаційної безпеки або є власниками критичної інформаційної інфраструктури.⁶⁶

Ключовим кроком у реалізації Стратегії стало створення у червні 2016 року Національного координаційного центру з кібербезпеки, який є робочим органом РНБО. Центр виконує наглядову функцію та виконує завдання, пов'язані з аналізом стану національної кібербезпеки та її готовності до протидії кіберзагрозам, а також прогнозуванням і виявленням відповідних потенційних і реальних загроз. Також братиме участь в організації та проведенні міжнародних та міжвідомчих навчальних курсів з кібербезпеки.⁶⁷

Крім того, як держава-учасниця Будапештської конвенції про кіберзлочинність, Україна працює над повною імплементацією Конвенції. Підготовлено та наразі обговорюється в парламенті законопроект, який передбачає посилення відповідальності за кіберзлочини, а також визначає важливу термінологію та оновлення обов'язків Інтернет-провайдерів (ISP) відповідно до Конвенції.

Усвідомлюючи необхідність міцної міжнародної співпраці та розбудови потенціалу для вирішення потреб і загроз у сфері кібербезпеки, що також

⁶⁶ Україна і Великобританія підсилюють співпрацю в області кібербезпеки. URL: <https://www.capital.ua/ru/news/110241-ukraina-i-velikobritaniya-usilivayut-sotrudnichestvo-v-oblasti-kiberbezopasnosti#ixzz7A5iY4UMO>

⁶⁷ Бедрицький А.В. Міжнародні домовленості по кіберпростору: чи можливий консенсус? Проблеми національної стратегії, № 4 (13), 2012. С. 15-19.

підкреслюється в новій Стратегії, Україна співпрацює з низкою партнерів у кіберсфері.

У сфері боротьби з кіберзлочинністю Україна є партнером у спільних проєктах Європейського Союзу та Ради Європи, які мають регіональний вимір і залучають усі країни Східного партнерства (наприклад, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Республіка Молдова, Україна).

Перший проєкт зосереджений на вдосконаленні взаємної правової допомоги для міжнародного співробітництва з питань кіберзлочинності та електронних доказів, а також на посиленні ролі контактних пунктів, які працюють цілодобово і без вихідних.

Другий проєкт, який стартував у Києві у квітні 2016 року, стосується питань співробітництва державного та приватного секторів.

Взаємодія з Інтернет-провайдерами та рекомендації Ради Європи є вже приносили користь національним органам влади, оскільки вони сприяли структурованому діалогу з провайдерами Інтернету, який слугував вправою зміцнення довіри для розуміння та реагування на потреби один одного. Крім того, британські та естонські партнери надали українським правоохоронним органам сучасне обладнання та програмне забезпечення для проведення професійної комп'ютерної експертизи та більш ретельного розслідування кіберзлочинів.

У сфері кіберзахисту Україна співпрацює з Трастовим фондом кіберзахисту НАТО для посилення технічних можливостей країни у протидії кіберзагрозам. Допомога включає створення Центру управління інцидентами для моніторингу подій у сфері кібербезпеки, а також лабораторій для розслідування інцидентів у сфері кібербезпеки, а також навчання використанню цієї технології та обладнання.

Досвід України показує, що для протидії серйозним і постійним кіберзагрозам і атакам необхідна посилена співпраця на багатьох рівнях – між національними органами влади, з приватним сектором і міжнародними

партнерами з метою створення необхідного потенціалу та ефективного реагування на такі погрози.

Істотна допомога в сфері кібербезпеки Україні виявляється Великобританією – зокрема, в області підготовки персоналу держструктур (у 2017 році навчання пройшли 184 офіцерів-фахівців кіберполіції України). Кіберполіції України отримала 194 одиниці спеціального обладнання для захисту від кіберзагроз в рамках програми, що адмініструється Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), повідомив міністр внутрішніх справ А. Аваков⁶⁸. Зараз знаменується наступний етап нашого співробітництва (з ОБСЄ) і оголошується про передачу спеціального обладнання для кіберполіції.

Посол Великобританії в Україні Джудіт Гоф, сказала, що її уряд радий співпраці. У свою чергу, глава підрозділу кіберполіції України С. Дмедіук заявив, що програмне забезпечення та спеціалізовані програми, а також обладнання та аксесуари допоможуть вивчати і аналізувати кіберзагрози. Обладнання – це один з інструментів, який допомагає кваліфікованій поліції виконувати свою роботу, на його думку. Він вважає, що використання більш сучасного обладнання, звичайно, дозволить легше реагувати і швидше⁶⁹.

Також надання технічної та консультаційної підтримки для забезпечення кібербезпеки Центральної виборчої комісії України в 2017-2018 рр. по лінії британських спецслужб і Центру урядового зв'язку (Government Communications Headquarters – GCHQ).

Як повідомляє французький бюлетень «Intelligence online» в матеріалі «La confrontation Londres-Moscou passé par Kiev», глава британської розвідки МІ6 Алекс Юнгер (Alex Younger) в ході одного зі своїх нечатих публічних виступів, зробленого в Університеті Сент-Ендрю 3 грудня 2018 року, заявив,

⁶⁸ Бедрицький А.В. Міжнародні домовленості по кіберпростору: чи можливий консенсус? Проблеми національної стратегії, № 4 (13), 2019. С. 16.

⁶⁹ Ukrainian cyber police receive special equipment from OSCE. URL: <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/ukrainian-cyber-police-receive-special-equipment-osce.html>

що його структура залишається «в стані постійної конфронтації» з росією. Крім безпосередніх зіткнення в області кіберпростору, конфлікт з росією перейшов на Україну, яку британські спецслужби підтримують все сильніше слідом за великим присутністю в цій країні співробітників американських спецслужб⁷⁰.

Крім того, Лондон безпосередньо обговорює з Києвом свою програму підтримки кібербезпеки Центральної виборчої комісії України. Це програма фінансується з британського бюджету, і включає в себе поставку технічних засобів і підготовку фахівців «кібергігієни», відповідно до термінологією міністерства закордонних справ і у справах співдружності Великої Британії. Ці курси, яким сприяють фахівці британських спецслужб в галузі кібероперацій на чолі з британським Центром урядового зв'язку (Government Communications Headquarters, GCHQ), проводяться у співпраці з українською і американською розвідкою.

Відносно операцій «на землі» Великобританія теж більше не економить. Вона є другою країною за кількістю персоналу – 66 осіб, в місії ОБСЄ в Україні. Людиною номер два в місії є британець, який оплачується британським МЗС⁷¹.

У листопаді 2018 р. британським виданням Daily Mail повідомлялося, що в кінці 2017 р. в Україні було перекинуто декілька груп фахівців 77-ї бригади (77th Brigade) Збройних сил Великобританії – спеціального підрозділу інформаційно психологічних і кібероперацій, які надавали допомогу в підготовці фахівців Центрів ІПСОА сил спеціальних операцій Збройних сил України. Також фахівці 77-ї бригади британської армії безпосередньо координували заходи, що проводилися в рамках реалізованого з осені 2015 р. за фінансової підтримки Великобританії проекту «Ініціатива чесності», метою

⁷⁰ Там само.

⁷¹ Британські спецслужби допомагають українському Центру виборчому в кібербезпеці. <https://bmpd.livejournal.com/3449434.html>

якого декларувалося «проти дія російській пропаганді і гібридній війні Москви»⁷².

На думку дипломатів, якщо дані про таємну операцію сил Британії відповідають дійсності, то це є «новим елементом масштабного британської військової присутності на Україні».

Зараз в Лондоні визнають факт знаходження військовослужбовців 77-ї бригади на Україні і «в якості консультантів» в Іраку і країнах Північної Африки. Стверджується, що вони сприяють боротьбі з піратством і екстремізмом в так званій глибинній мережі (Dark web).

З польовою армією 77-ю кібербригаду ріднить тільки адміністративна приналежність і слово «бригада» в назві. Формально вона входить в Службу тилу і забезпечення, але до діючої армії по суті ніякого відношення не має. Номенклатура «77-а» дана їй історично: напівміфічна 77-а Індійська піхотна бригада (так звані чіндіти) під час Другої світової війни складалася з бірманських добровольців і практикувала в боротьбі з японцями в Бірмі партизанські і нестандартні методи. За цю «нестандартну міфологію» нинішнім британським кіберборцям і привласнили 77-й номер.

У політично дуже далекому 2010 році в Великобританії вирішили радикально реформувати армію під нові вимоги та «інформаційний вік». Урядовий документ називався Strategic Defence and Security Review 2010, а сам проект – «Армія-2020». Спочатку він крутився навколо скорочення армії до 113 тисяч осіб і ущільнення бригад в дивізії. Але після 2014 року плани стали стрімко змінюватися, і на даний момент навіть самі британці не можуть чітко сказати, скільки яких дивізій і бригад вони матимуть до 2021 року. Нині діюча тимчасова армійська структура майже офіційно називається «ескізом» майбутньої армії. При цьому в 2015 році було оголошено про створення цієї

⁷² Що робить на Україні спецпідрозділ «британських інтернет-тролів». URL: <https://vz.ru/world/2018/12/3/953530.html>

самої 77-ї кібербригади як прообразу «зброї майбутнього» в умовах інформаційних і гібридних воєн.⁷³

Чисельність цього підрозділу, за різними даними, коливається від 450 до 500 осіб військового і цивільного персоналу. Дані «Бі-бі-сі» про більш ніж тисячі військовослужбовців – явне перебільшення з метою налякати. Точніше ніхто сказати не може, швидше за все, не з причини секретності, а через постійну зміну кадрів цивільного найманого персоналу. Військовий же персонал збирали з миру по нитці з усіх родів військ, особливо наголошуючи на аристократів, моряків і льотчиків, а також на фахівців з комп'ютерними дипломами. Нинішній командувач бригадою – бригадир Деніел Рів, що прийшов туди з Гвардії (батальйон The Rifles).

Спочатку завдання 77-ї бригади формулювали як «група допомоги в питаннях безпеки» (SAG). На цій посаді до неї прикомандировані співробітники Форін Офісу, Департамент міжнародного розвитку і групи стабілізації. Згідно з відкритими даними, бригада повинна була працювати в тісній співпраці з громадянським урядом в рамках так званої Стратегії будівництва стабільності за кордоном (Building Stability Overseas Strategies). Тобто, попросту кажучи, це якась воєнізована структура, подібна за родом діяльності з громадянської розвідкою, але заточена тільки на підривну роботу за межами Великобританії і працює у співпраці більше з цивільними організаціями типу «чистої розвідки», ніж в рамках міністерства оборони. Щось на кшталт легально зареєстрованої підривної групи ідеологічного та інформаційного впливу.

Згодом функції і рід занять бригади конкретизувалися. На даний момент основними її завданнями заявлені: аналіз переговорів, підготовка профілів окремих особистостей; моніторинг інформаційної активності; відстеження контенту ЗМІ та соціальних мереж; протидія інформаційним операціям

⁷³ Що робить на Україні спецпідрозділ «британських інтернет-тролів». URL: <https://vz.ru/world/2018/12/3/953530.html>

супротивника; інформаційна підтримка урядових служб і дещо по дрібниці. Простіше кажучи, це звичайна розвідувальна і пропагандистська діяльність на інформаційному полі. Тільки британцям навіщось знадобилося створювати цей підрозділ в рамках міністерства оборони і видавати це за проривних методику в рамках реформи армії.⁷⁴

Деякі джерела формулюють завдання 77-ї бригади виключно як «групу радників за кордоном», яка повинна сприяти іноземним урядам, забезпечуючи їх інформацією і відстежуючи поведінку супротивника. На цій посаді бригада була випробувана на Філіппінах в 2015 році, де «сприяла» місцевому уряду під час стихійних лих. Раніше вона брала участь в навчаннях на території Боснії і Герцеговини, які формально також були заявлені як протидія природним катастрофам. Правда, зовсім незрозуміло, як моніторинг соціальних мереж і зйомка пропагандистських роликів може допомогти в боротьбі з землетрусами в Герцеговині і цунамі на Філіппінах.

У складі 77-ї бригади виділяється цілий інженерний і логістичний штаб. Це пов'язано саме з постійною мобільністю групи. Вона не сидить в казармах Денісон в Беркширі, а переміщається по світу. На практиці це виглядає приблизно так. Уряд Великобританії отримує запит від іноземної держави (в нашому випадку – від Києва) на надання допомоги в інформаційній війні або моніторинг інформаційного простору. Потім на місце виїжджає саме ця інженерна та логістична група. Вона будує для 77-ї бригади окреме містечко (яке повинно бути обов'язково стояти окремо, щоб виключити контакт з іншими будовами, щоб уникнути фізичного впровадження в комп'ютерні і електричні системи), куди потім і вселяються фахівці з моніторингу соціальних мереж і пропагандисти-витівники.

⁷⁴ Лук'янчук Р. В. Міжнародне співробітництво у сфері забезпечення кібернетичної безпеки: державні пріоритети. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України: наук. журнал. 2015. № 4. С. 50–56.

У цій схемі немає нічого нового, включаючи історії з листівками і жалісливими листівками. В СРСР такі листівки малювали на військових кафедрах інститутів іноземних мов в якості дипломної роботи. А моніторинг соцмереж – давно звична справа, як і складання досьє на окремо взятих осіб на підставі результатів такого моніторингу.

Перебування її групи на Україні пов'язано з допомогою Києву в Донбасі, а також зі створенням тренувальної бази для моніторингу російських сегментів.

У кінці 2021 р. Секретар Ради національної безпеки і оборони України (РНБО) Олексій Данилов провів зустріч з послом Великобританії в Україні Меліндой Сіммонс, в ході якої вони домовилися про подальшу активізацію співпраці між державами. Під час зустрічі сторони обговорили поточну ситуацію безпеки в Україні та світі, зокрема, в контексті російської агресії на сході України, а також розглянули широке коло питань двостороннього співробітництва, приділивши особливу увагу розширенню співробітництва в сфері кібербезпеки.

Так, торкаючись питання кібербезпеки, О. Данилов зазначив, що «наявність ядерної зброї сьогодні не є запорукою безпеки держав, боротьба переноситься до кіберпростору, і ми повинні бути готові до цих викликів».

«Україна щодня відображає кібератаки з сусідньої країни, і ми розуміємо, що це кібератака буде направлена не тільки на Україну, а й на інші держави», – сказав він⁷⁵.

У свою чергу посол Великобританії запевнила у незмінності підтримки України в її боротьбі за відновлення суверенітету і територіальної цілісності. Також Сіммонс висловила готовність Великобританії надавати Україні підтримку, зокрема, при розробці національної стратегії кібербезпеки і поглиблювати співробітництво в сфері розвитку можливостей з кібербезпеки.

⁷⁵ Данилов і посол Великобританії обговорили розширення співпраці в сфері кібербезпеки. URL : <https://interfax.com.ua/news/political/667923.html>

Сторони домовилися про подальшу активізацію співпраці між нашими державами⁷⁶.

6 березня 2020 року в Києві відбувся офіційний старт і презентація додаткового захисту облікового профілю. Над створенням цієї інформаційної кампанії працювали фахівці Великобританії, США і України. Участь в заході взяли заступник посла Великобританії Хелен Фейзи, перший заступник начальника Департаменту кіберполіції Нацполіції Сергій Кропива, заступник секретаря РНБО Сергій Демедюк і голова Держспецзв'язку Валентин Петров. Хелен Фейзи зазначила, що у зв'язку з цифровізацією кіберзагрози стали більш поширеними, і зазначила, що співпраця кіберслужб Великобританії і України налагоджено добре.

Кіберполіція вже тривалий час співпрацює з урядом Великобританії над кампанією, яка убезпечить громадян від ключових ризиків у сфері кіберзлочинності, зокрема мова йде про двофакторну аутентифікацію, яка допоможе кожному зробити персональні дані більш захищеними.

Отже, надання Україні сприяння розвитку національних компетенцій у сфері кібербезпеки стало одним із пріоритетних напрямів політики Великобританії. Серед конкретних механізмів надання допомоги Україні використовуються фонди та спеціальні програми, які безпосередньо реалізують держструктури Великобританії.

Висновок до 3 розділу. Роль Великобританії на варті міжнародного порядку є незамінною, і стратегічний відступ у цій сфері був би помилковим.

Великобританія допомагає Україні захищатися від зовнішньої агресії та зберігати територіальну цілісність шляхом забезпечення оборонної підготовки Збройних сил України, постачанні необхідного озброєння, у тому числі щодо логістики, медицини, орієнтування на місцевості та загальних піхотних навичок, в інших сферах безпеки України.

⁷⁶ Так само.

Таким чином, Великобританія відіграє провідну роль у наданні військової, безпекової допомоги Україні, є одним з головних стратегічних партнерів України в Європі у багатьох сферах, має вагомий вплив на об'єднання союзників по НАТО для вжиття тих чи інших відповідних заходів.

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИН

Україна та Великобританія вже на протязі тридцятирічного проміжку часу дуже продуктивно розвивають двосторонні відносини, разом йдуть шляхом демократії, прав людини, рівноправних можливостей, захисті миру, безпеки, глобалізації торгівельних правил, свобод. Нормативно-правові акти, які було підписано на протязі відносин між країнами відображають глибину та масштаб наших відносин.

Великобританія повністю підтримує цілі Спільної декларації міжнародної Кримської платформи, до якої долучилася в серпні 2021 року.⁷⁷

Проблеми українсько-британських відносин.

Зараз Україна має справу з дуже складним агресором, і Великобританія продовжить підтримувати Україну – і шляхом проведення військових навчань, надання технічної підтримки реформ, гуманітарною допомогою для територій, які постраждали в результаті конфлікту, і підтримкою на міжнародній арені.

Найкращий захист України від зовнішньої дестабілізації і недружніх сил – це сильні інститути і боротьба з корупцією а також демонстрація, що Україна є європейською країною і поділяє європейські цінності і принципи. Сьогодні Великобританія – найпотужніший союзник України в Європі; співробітництво між парламентаріями двох країн і підтримка України з боку парламенту Великобританії – на дуже високому рівні.

На наш погляд, Великобританія до кінця не скористалася можливостями Меморандуму на початку російської агресії проти України. Потрібно переглянути це питання і подумати, яким чином країни можуть ревіталізувати цей документ, це абсолютно необхідно на сьогоднішній день.

⁷⁷ Кримська платформа. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-krimska-platforma>

Головною проблемою українсько-британських відносин є розвиток та інтенсифікація українсько-британських відносин.

З метою подолання даних проблем і перешкод необхідним є:

1. Посилити участь Лондона у протидії російській агресії. Великобританія відіграє активну роль у стримуванні агресивних дій росії. Україна повинна підтримувати співпрацю з Лондоном, щоб зберегти цю роль як під час, так і після війни з рф. Українська сторона повинна представити британському уряду ідею розробки плану відновлення країни після війни.

2. Активізація міжпарламентського діалогу. Британський парламент має значний вплив на прийняття рішень в країні. Офіційний Київ міг би й надалі використовувати парламентський вимір для посилення участі британського уряду в українських справах.

3. Розробити чіткий показник успіху реформ. Успішне впровадження реформ спонукатиме Великобританію до підтримки.

Угода між Україною та Великобританією (інших партнерів по реформуванню) впровадження чітких критеріїв успішності реформ унеможливить не тільки спекуляції щодо ефективності перетворень, а й стане додатковим аргументом для офіційного Києва в діалозі із Заходом для збереження нинішніх масштабів допомоги.

4. Спростити візовий режим. Візовий режим для громадян України явно зневажливий, що не відповідає духу партнерства між двома державами: візи в Україні не видають, а ціни б'ють рекорди. Якщо Лондон ще не готовий до безвізового режиму, то принаймні міг би мінімізувати нинішні незручності.

5. Співпраця з лідерами думок. Україна не повинна сприймати проукраїнську позицію багатьох впливових аналітичних центрів Сполученого Королівства як належне. Київ має перехопити ініціативу окремих олігархів і просувати національні інтереси під брендом українських подій у Великобританії.

6. Протидія гібридним загрозам. Особливу увагу необхідно приділити протидії дезінформації в британських ЗМІ, особливо в таблоїдах, які мають найбільший вплив на громадськість не лише у Великобританії.

7. Боротьба за прозорість. Розвивати співпрацю з Лондоном щодо протидії відмиванню грошей громадянами України, зокрема у Великобританії.

8. Розпочати переговори про взаємну торгівлю.

Товарообіг між країнами на сьогодні становить близько 2 мільярдів доларів, потенційно він міг би бути більшим, як і британські інвестиції в Україну, які також досягають 2 мільярдів доларів. Зокрема, бажано стимулювати експорт товарів з високою доданою вартістю. Можна рекомендувати почати роботу над механізмом щодо заміни ЗВТ, дія якої припиниться після закінчення виходу Великобританії з ЄС. Українському уряду потрібно вже починати виносити це питання на обговорення з британським урядом.

Перспективи українсько-британських відносин

Перспективи українсько-британських відносин розглядаються у постійно розвитку, вдосконаленні та покращенні торгівельної кооперації України та Великобританії:

- український експортний потенціал повинен ґрунтуватись на переорієнтації товарних груп, тобто торгівля повинна здійснюватись не сировиною, а готовою продукцією, що в короткостроковому періоді збільшить експорт товарів України та зміцнить її позиції на британському та європейському ринках;

- британська сторона зацікавлена в поглибленні аграрної та торгівельної кооперації, мотивуючи це тим, що Україна створює сприятливі умови для розвитку іноземного бізнесу і спільних підприємств на своїй території;

- покращення українсько-британської інвестиційної діяльності в майбутньому визначатиметься обсягами іноземних капіталовкладень в

найбільш перспективні галузі України – агропромисловий комплекс та відновлювальні джерела енергії.⁷⁸

Подальше розширення інвестиційного співробітництва в такому напрямку зміцнить вітчизняну економіку та сприятиме високоефективній кооперації України і Сполученого Королівства. В кінцевому підсумку варто наголосити на важливості визначення шляхів вдосконалення торгівельно-економічного співробітництва України з низкою європейських держав для формування пріоритетних стратегічних цілей нашої держави та вчасного застосування потрібних важелів і механізмів для їх ефективного досягнення.

Сучасні умови функціонування та розвитку міжнародних торгівельно-економічних відносин стосуються зусиль щодо сприяння вільної торгівлі між державами, в тому числі між Україною і країнами-членами ЄС.

Висновок до 4 розділу.

Таким чином, аналіз українського вектору британської зовнішньої політики демонструє два компонента про які варто знати.

Перший - 90-2000 роки були активні у двосторонніх зносинах з тої причини, що курс, взятий Україною на євроінтеграційні процеси був цікавий лише українській стороні, що хотіла позбутися «ярликів» радянської влади та будувати свою модель зовнішньополітичної поведінки з країнами. Другий - злам безпекового простору України рф у 2014-ому році шляхом незаконної анексії Кримського півострову та військового проникнення на території Сходу країни.

По-перше, зацікавленість уряду Великобританії в мирному урегулюванні конфлікту на Донбасі не дасть їй зменшити тиск на рф санкціями.

⁷⁸ Gvosdev N.K. Kiev's Conundrum. National Interest. Washington, 2019. №. 16. P. 27-39.

По-друге, Міністерство Закордонних Справ Сполученого Королівства посилено стежить за виконанням реформ в Україні, так як шукає в ній надійного зовнішньополітичного партнера.

По-третє, вже існуючий План дій Україна-НАТО передбачає невід'ємну залученість Великобританії в процес допомоги адаптації України до стандартів Північноатлантичного альянсу.

І, нарешті, по-четверте, уряд Сполученого Королівства зараз, після Брекзиту і поступового відходу від загальних цінностей з Євросоюзом є зацікавленим в такому успішному і сильному стратегічному партнері, як Україна.

Саме тому уряд Британії готовий будь-яким способом (включаючи також і матеріальний) підтримувати культурні, освітні та економічні зв'язки з українською стороною.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Британсько-українські відносини – це двосторонні відносини між Великобританією і Україною в галузі міжнародної політики, економіки, освіти, науки, культури тощо.

Відносини між Україною та Великобританією активізувалися після проголошення Україною незалежності в серпні 1991 року. У листопаді того ж року Великобританія відкрила Генеральне консульство в Києві, а 31 грудня визнала незалежність України.

10 січня 1992 року між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини, в результаті чого Генеральне консульство стало Посольством Великобританії в Україні. Першим послом Великобританії в Україні призначено Саймона Геманса. У жовтні 1992 року Україна відкрила своє посольство в Лондоні на чолі з Сергієм Комісаренком, першим послом України у Великобританії.

Повноцінні відносини між Україною та Великобританією почали розвиватися на основі низки двосторонніх та інших угод у різних сферах: політичній, військовій, економічній, гуманітарній, культурній тощо. Члени британської королівської родини, уряду та парламенту почали здійснити офіційні візити в Україну, а Президенти України та інші високопоставлені особи здійснили перші взаємні візити до Великобританії.

Країни на сучасному етапі відносин мають дуже налагоджену нормативно-правову базу відносин. Договірна база між Україною та Великобританією складає 33 документи, які було укладено з набуттям незалежності України, двосторонні правові відносини постійно розвиваються та вдосконалюються, в майбутньому лише великі перспективи та плідна праця.

2. Вихід Великобританії з ЄС дещо ослабив позиції та проукраїнські настрої в ЄС, однак відкрив нові політичні можливості, наслідком яких стали активізація політичного двостороннього українсько-британського діалогу.

Перед двостороннім діалогом України та Великобританії відчинені нові двері, і він, безперечно, продовжить свій розвиток. На думку британської сторони, Україна має значний економічний потенціал у результаті її стратегічного становища, що сполучає Європу та азіатські ринки. Також відзначається високий рівень освіти українців та ресурсний потенціал країни. Перешкодою для інвесторів виступає війна в Україні, політична та економічна нестабільність, що характеризується високим рівнем корупції.

3. Великобританія на сучасному етапі розвитку українсько-британських відносин є надійним та одним з головних партнерів України в Європі. Вона сприяє входженню України до ЄС, оскільки має великий вплив на зовнішню політику світу. Україна та Великобританія мають значні перспективи у лібералізації двосторонньої торгівлі, розширенні товарообігу та розвитку інвестиційної складової співпраці між країнами. Нульові мита на експорт українських товарів до Великої Британії, які було підписано в травні 2022 року дозволили українським експортерам нарощувати експорт. Серед основних продуктів слід відзначити: борошно, зерно, молочні продукти, м'ясо птиці та напівфабрикати, мед, кукурудза та цукор. В результаті Україна залучає додаткові обсяги валютної виручки в країну, що позитивно вплине на макрофінансову стабільність в країні.

4. Україні потрібні британські інвестиції для оновлення та реструктуризації економіки на нових засадах з використанням сучасних технологій. Станом на 2021 рік прямі інвестиції Великої Британії в Україну сягнули \$3 млрд. Значна частина ресурсу була спрямована в галузь промисловості. Найближчим часом нам необхідно відновити та розвинути інвестиційну складову нашої співпраці.

5. Сполучене Королівство веде переговори з Україною по секторам, видам бізнесу, кількостям, квотам і т. д., і не конкурує з інтересами 26 інших країн ЄС. Тут відкриваються справжні можливості. Україна також бачить цю можливість. Сектора, в які країни вже залучені, будуть продовжувати рости.

Крім того, тепер стало простіше говорити безпосередньо про розвиток нових напрямків – все завдяки тому, що переговори ведуться один на один.

Двостороннє співробітництво України з Великою Британією – це одне з пріоритетних напрямків тому, що Великобританія один з послідовних партнерів підтримки наших військових можливостей, взаємодії в плані протистояння російської Федерації в контексті реалізації їхньої політики щодо дій на Сході України і по Україні в цілому.

6. Сучасний етап українсько-британських відносин характеризується постійним динамічним нарощуванням проектів договорів у військовій сфері, космічній, науковій, технологічній, фінансовій, інноваційній і т.д.

7. Співробітництво України та Великобританії у сфері кібербезпеки вже тривалий час допомагає забезпечити громадянам обох країн безпеки та виключити ключові ризики у сфері кіберзлочинності, зокрема йдеться про двофакторну автентифікацію, яка допоможе кожному зробити персональні дані більш захищеними.

У 2018 році Україна наголосила про посилення міжвідомчої співпрацю з Великою Британією у сфері протидії кіберзагрозам. Перші консультації між Україною та Великою Британією відбулись у Лондоні та тривають вже четвертий рік.

8. На даний момент Україна у стані військового положення, і Великобританія – найпотужніший союзник України в Європі, головною проблемою українсько-британських відносин є розвиток та інтенсифікація українсько-британських відносин.

Перспективи українсько-британських відносин розглядаються у постійно розвитку, вдосконаленні та покращенні торгівельної кооперації України та Великобританії

Таким чином, стратегічні завдання України в контексті Українсько-Британських відносин є побудова якісної комунікації між Україною та Великою Британією для вирішення спільних викликів і проблем, розвиток

торгівельно-економічних та політичних відносин, зв'язків, інвестиційного середовища в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії» від 16 грудня 2020 року № 1100-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-20#Text>
3. Закон України «Про національну безпеку України» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
4. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 10, ст.85) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року "Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016#Text>
6. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України. Схвалена Постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 року N 3/97-ВР URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/f970003?an=4&ed=2000_12_21
(втратила чинність на підставі Закону N 964-IV (964-15) від 19.06.2003)
7. Договір про колективну безпеку 1992 р. // Чинне міжнародне право / Упоряд. Ю.М. Колосов і Е.С Кривчикова. М .: Дрофа, 2000. Т.1. 485 с.

8. Договір про принципи відносин і співробітництво між Україною і Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії (Договір ратифіковано Законом N 112/94-ВР від 15.07.94). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_040#Text

9. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року (Закон № 248/94-ВР від 16.11.94). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text

10. Заява Про без'ядерний статус України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N 51, ст.742). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-12#Text>

11. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії стосовно технічної допомоги (Дата підписання: 10.02.93 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_004#Text

12. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Дата підписання: 05.12.1994). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text

13. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядами країн «Великої сімки» та Комісією Європейського Співтовариства щодо закриття Чорнобильської АЕС (Дата підписання: 20.12.1995). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_008#Text

14. Меморандум про посилення співпраці між Україною та Великою Британією. URL: <http://km-rda.gov.ua/preznews/12442-u-prisutnost-prezidenta-rdpisano-memorandum-pro-posilennia-spvprac-mzh-ukraiinoiu-ta-velikoiu-britanieiu-u-vyskovy-vyskovo-tehnchny-sferah.html>

15. Резолюція Генеральної Асамблеї Організація Об'єднаних Націй А / RES / 64/211 від 21 грудня 2009 року «Створення глобальної культури кібербезпеки і оцінка національних зусиль щодо захисту найважливіших інформаційних інфраструктур»

16. Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй А / RES / 65/41 від 8 грудня 2010 року «Досягнення у сфері інформатизації та комунікацій в контексті міжнародної безпеки»

17. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2020 р. № 1207-р «Про підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Державним секретарем її Британської Величності, що діє через Департамент з гарантування експортних кредитів, який функціонує як Агентство експортного фінансування Сполученого Королівства»

18. Спільна Декларація про встановлення офіційних відносин між Радою економічної взаємодопомоги та Європейським економічним співтовариством. URL: <http://docs.cntd.ru/document/1900787>

19. Спільна декларація між Україною і Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії (Дата підписання: 15.09.1992) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_002#Text

20. Угода між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Європейським економічним співтовариством і Європейським співтовариством з атомної енергії про торгівлю, комерційному та економічне співробітництво. Затверджено постановою Ради Міністрів СРСР від 14 лютого 1990 р. № 160

21. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (Угоду ратифіковано Законом № 237/94-ВР (237/94-ВР) від 10.11.94). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

22. Угода про спільні заходи щодо ядерної зброї від 21 грудня 1991 року. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=27062

23. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

24. https://jurliga.ligazakon.net/news/213340_ukrana-ta-velikobritaniya-onovili-ugodu-pro-poltichne-spvrobnitstvo-vlnu-torgvlyu--strategchne-partnerstvo

25. Угода про врегулювання політичної кризи в Україні. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96

26. «Брексит» определился с датой и временем. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/3464093>.

27. «Зручний плацдарм»: як Великобританія нарощує оборонне партнерство з Україною. URL: <https://russian.rt.com/ussr/article/876538-velikobritaniya-oboronnoe-sotrudnichestvo-kiev>

28. 1,25 млрд фунтів. Україна і Великобританія домовилися про співпрацю у сфері оборони. URL: <https://news.liga.net/politics/news/125-mlrd-funtov-ukraina-i-velikobritaniya-dogovorilis-o-sotrudnichestve-v-sfere-oborony>

29. Аудит зовнішньої політики: Україна – Велика Британія. Дискусійна записка / Сергій Солодкий, Микола Белесков. URL: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Aud_Ukr_GB_ukr_inet.pdf

30. Британські спецслужби допомагають українському Центрвиборчкому в кібербезпеці. <https://bmpd.livejournal.com/3449434.html>

31. Великобританія і Україна домовилися про виробництво ракетних катерів для ЗСУ. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2020/10/7/7115142/>

32. Великобританія і Україна домовилися про розширення військової навчально-тренувальної операції. URL: <https://glavcom.ua/ru/news/velikobritaniya-i-ukraina-dogovorilis-o-rasshirenii-voennoy-uchebno-trenirovochnoy-operacii-751520.html>

33. Геополітика і безпека. Аналітичний і науково-практичний журнал.
URL:
[http://www.instituteofeurope.ru/images/uploads/review/GEO_3\(39\)_2021.pdf](http://www.instituteofeurope.ru/images/uploads/review/GEO_3(39)_2021.pdf)
34. Данилов і посол Великобританії обговорили розширення співпраці в сфері кібербезпеки. URL : <https://interfax.com.ua/news/political/667923.html>
35. Державна служба статистики України. URL:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>
36. Енергетична стратегія України до 2030 року [Електронний ресурс]. URL : <http://www.energoatom.kiev.ua/ua/about/strategy/>
37. З 2021 року – нова Угода у торгівлі між Україною та Великобританією. URL: <https://ukrlegprom.org/ua/news/z-2021-roku-nova-ugoda-u-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-velykobrytaniyeyu/>
38. Заява «дванадцяти» про майбутній статус росії та інших колишніх республік. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901857469>
39. Зеленський пов'язав відновлення росії в G8 з поверненням Криму та звільненням полонених // Коммерсант, 22.08.2019. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4067696>
40. Зовнішньоекономічна діяльність / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm
41. Зовнішня торгівля України. *Статистичний збірник*. Київ, 2020. 471 с.
42. Інформація щодо угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=abfb9436-0d38-4a01-b9c7-0fccb08fc6a8&title=InformatsiiaSchodoUgodiProPolitichneSpivrobotnitstvoVilnuTorgivliuTaStrategichnePartnerstvoMizhUkrainoiuTaSpoluchenimKorolivstvomVelikoiBritaniiTaPivnichnoiIrlandii>

43. Кримська платформа. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-krimaska-platforma>
44. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>
45. Нарешті Brexit. Чого очікувати Британії й Україні. URL: https://lb.ua/world/2020/02/01/448701_nakonetsto_brexit_zhdat.html
46. Офіційний сайт Посольства України у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії URL: <https://uk.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/881-ukrajina-velika-britanija/593-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-velikoju-britanijeju>
47. Політичні відносини між Україною та Великою Британією. URL: <http://uk.mfa.gov.ua/ua/ukraine-uk/diplomacy>
48. Про британське військове партнерство. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/den-planety-mirovye-diskussii/o-britanskom-voennom-partnerstve>
49. Рада ратифікувала стратегічну угоду про партнерство між Україною і Британією. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2020/12/16/7117695/>
50. Стан та перспективи розвитку відносин України та Великобританії. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/stan-ta-perspektivi-rozvitku-vidnosin-ukraini-ta-velikobritanii>
51. Стратегія Британії та план України. Києву потрібна підтримка Лондона. URL: https://lb.ua/world/2021/03/24/480502_strategiya_britanii_plan_ukraini.html
52. Сьогодні інтереси України і Великобританії доповнюють один одного - дослідження Інституту світової політики. URL: <https://uacrisis.org/ru/58188-audit-of-foreign-policy-uk-ukraine>
53. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Т. 1. 823 с.
54. Україна і Великобританія підсилюють співпрацю в області кібербезпеки. URL: [https://www.capital.ua/ru/news/110241-ukraina-i-](https://www.capital.ua/ru/news/110241-ukraina-i)

velikobritaniya-usilivayut-sotrudnichestvo-v-oblasti-kiberbezopasnosti#ixzz7A5iY4UMO

55. Що робить на Україні спецпідрозділ «британських інтернет-тролів». URL: <https://vz.ru/world/2018/12/3/953530.html>

56. British Embassy in Ukraine. URL: <http://ukinukraine.fco.gov.uk/uk>

57. British troops will not fight in Ukraine if Russia invades says defence boss, The Daily Mirror. URL: <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/british-troops-not-fight-ukraine-3468093>

58. Dragon Capital: Головна. URL: <https://dragon-capital.com>

59. Koto. URL: <https://recruitika.com/companies/koto/>

60. PwC Україна. URL: <https://www.pwc.com/>

61. Revolut. URL: <https://www.revolut.com/>

62. Ukrainian cyber police receive special equipment from OSCE. URL: <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/ukrainian-cyber-police-receive-special-equipment-osce.html>

Література:

63. Бедрицький А.В. Міжнародні домовленості по кіберпростору: чи можливий консенсус?. Проблеми національної стратегії, № 4 (13), 2012. С. 15-19.

64. Воронцов С.Б. Оцінка стану енергетичної безпеки України: Методологічні підходи, критерії, індикатори. Стратегічні пріоритети. 2012. № 2. С. 22-30.

65. Гражевська Н. І. Інституційна зміна світової економіки за умов фінансової глобалізації. Фінанси України. 2019. № 5. С. 49-65.

66. Грінченко А.Ю. Сучасні проблеми енергетичної безпеки України у трансформаційному світі. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2018 № 9. С. 4-10.

67. Грубінко А. В. Участь Великої Британії у європейській політичній інтеграції: між атлантизмом та єропеїзмом. Європейські історичні студії. 2015. № 1. С. 6–17.
68. Економіка зарубіжних країн : Підручник. А. С. Філіпенко, В. А. Вергун, І. В. Бураківський та ін. 2-ге вид. К. Либідь, 2018. 582 с.
69. Європейська інтеграція: підручник. за ред. О.В. Буторіної. К. Освіта, 2019. 487 с.
70. Забара І. М. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні концепції в міжнародному праві. Теорія і практика правознавства. 2018. № 2. С. 64–71.
71. Задоя А. О. Міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси: суперечливі наслідки. Академічний огляд. 2017. №1(46). С. 5–13.
72. Зайцев Б., Коваль Н. Ключові аспекти виходу Великої Британії з ЄС: наслідки для України. Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка при МЗС : аналітична записка. Київ. ЦМД, 2019. С. 1-8.
73. Зеленко К. Великобританія і Україна. Євген Коновалець та його доба. Мюнхен, 1974. С. 883- 906.
74. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти: Монографія. Дзьобань О.П., Пилипчук В.Г. За заг. ред. проф. В.Г. Пилипчука. Харків: Майдан, 2017. 244 с.
75. Кухарська Н. А. Україна в умовах трансформаційної кризи. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки 2019. № 2. С. 153-158.
76. Лазебник Л. Л. Міжнародна економіка. Ірпінь : Академія ДПС, 2020. 518 с.
77. Лисак В.Ф. Позиція Великобританії щодо України після "революції гідності". Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Історія. Політологія, 2015. Вип. 12. С. 217-225.
78. Лук'янчук Р. В. Міжнародне співробітництво у сфері забезпечення кібернетичної безпеки: державні пріоритети. Вісник

Національної академії державного управління при Президентові України: наук. журнал. 2015. № 4. С. 50–56.

79. Макогон Ю.В. Забезпечення енергетичної безпеки підприємства в умовах сталого розвитку. Вісник економічної науки України. 2018. № 1 (34). С. 106-110.

80. Матвійчук Н.М. Пріоритетні напрями забезпечення енергетичної безпеки України. Економічний форум. 2018. № 2. С. 183-187.

81. Неботов П.Г. Оцінка потенційного впливу від виходу Великої Британії з ЄС на розвиток економіки України. Формування ринкових відносин в Україні, 2016. №8 (183). С. 95-99

82. Правительство Т. Мэй год у власти. Досрочные выборы 2017 р. Т. May's Government. a Year in Power. Snap General Elections–2017 / [отв. ред. Е.В. Ананьева]. МИН-т Европы РАН , 2017. 140 с.

83. Суходоля О.М. Виклики та загрози енергетичній безпеці України: результати реформування енергетики. Стратегічна панорама. 2018. № 1. С. 77-87.

84. Черінько І. Українсько-британські відносини: історія та сучасність. І. Черінько. Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. 2009. Вип. 43. С. 313-321.

85. Яковюк І. В. Brexit: причини і наслідки британського референдуму. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. Харків, 2016. С. 25–29.

86. Beth O. The Ukraine model for Brexit: Is dissociation just like association? // Centre for European reform. 2018. P. 1-4.

87. Borshak E. Early relations between England and Ukraine. Slavonic and East European Review. London, 1931. Vol. 10. №. 28. P. 138-160.

88. Getmanchuk A. Ukraine: Brexit would damage Ukrainian hopes for a European future. The London school of economics and political science. 2015. P. 2-3.

89. Gvosdev N.K. Kiev's Conundrum. National Interest. Washington, 2019. №. 16. P. 27-39.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Таблиця 2.1 Кількість нелібералізованих тарифних ліній для експорту до Сполученого Королівства та України

	Сполучене Королівство		Україна		
	Мито	Вхідна ціна	Тарифна квота	Мито	Тарифна квота
2021	163	27	364	603	73
2023	0	27	364	262	73
2026	0	27	364	242	73

Таблиця 2.2 – Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з Великою Британією, 2015-2019 рр., млн дол. США

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Товарообіг	937,9	1026,9	1278,9	1476,3	1398
Експорт	367,8	317,7	480,0	584,2	628,1
Імпорт	570,1	709,2	798,9	892,1	769,9
Сальдо	-202,3	-391,5	-318,9	-307,9	-141,8

Таблиця 2.3 – Зовнішня торгівля товарами України з Великобританією у 2020 році у складі загального обігу

	Експорт			Імпорт			Сальдо
	млн. дол. США	у % до 2019	у % до загального обсягу	млн. дол. США	у % до 2019	у % до загального обсягу	
Усього	49212,9	98,3	100,0	54091,3	89,0	100,0	– 4878,4
у тому числі							
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	666,9	106,2	1,4	817,3	106,1	1,5	–150,4

Таблиця 2.4 – Зовнішня торгівля товарами України з Великобританією у I кварталі 2021 року у складі загального обігу

	Експорт			Імпорт			Сальдо
	млн. дол. США	у % до 2019	у % до загальног о обсягу	млн. дол. США	у % до 2019	у % до загальног о обсягу	
Усього	2417452,6	85,6	100,0	1814269,3	131,6	100,0	603183,3
у тому числі							
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	221992,3	137,1	232046,1	127,9	-10053,8	221992,3	137,1

Таблиця 2.5 – Прямі інвестиції (акціонерний капітал) зі Сполученого Королівства в українську економіку(у млн дол. США) [31]

Рік	Обсяг прямих інвестицій, млн.дол.
2015	2146,2
2016	1785,2
2017	1947
2018	1944,4
2019	2131,2
2020	2050,7
2021	2125,1

Таблиця 2.6 – Прямі інвестиційні надходження (акціонерний капітал) до України з Віргінських островів (Сполучене Королівство) (у млн дол. США)

Рік	Обсяг прямих інвестицій, млн.дол.
2015	1798,9
2016	1765,7
2017	1606,4
2018	1311,4
2019	1062,1
2020	1101,2
2021	1098,6

Таблиця 2.7 – Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в британську економіку (у тис. дол. США)

Рік	Обсяг прямих іноземних інвестицій
2015	*
2016	43
2017	47,1
2018	44,5
2019	72,9
2020	63,2
2021	61,1

Таблиця 2.8 – Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України до Віргінських островів (Великобританія) (у тис. дол. США)

Рік	Обсяг прямих іноземних інвестицій
2015	51319,8
2016	57533,4
2017	61016,6
2018	59894,2
2019	33738,2
2020	41236,1
2021	40119,5

Рис. 2.1. Товарна структура експорту з України до Великої Британії, 2019 р., %

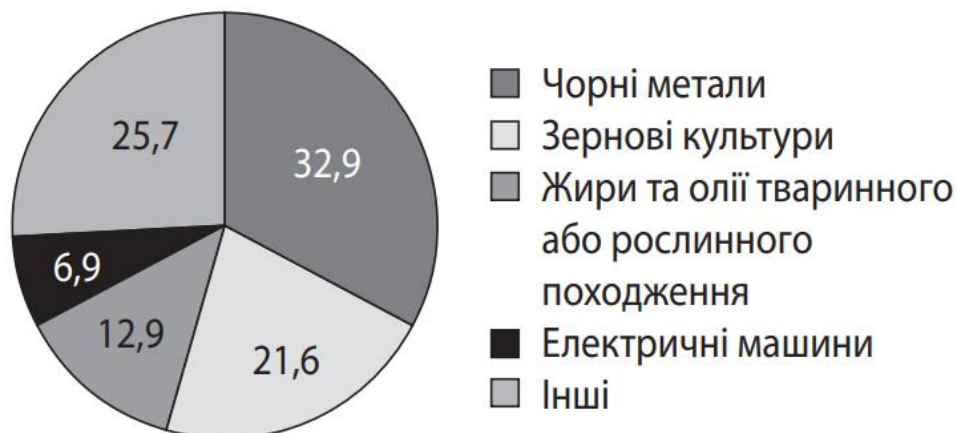

Рис. 2.2. Експорт України до Великобританії морськими контейнерами в 2020 р., %

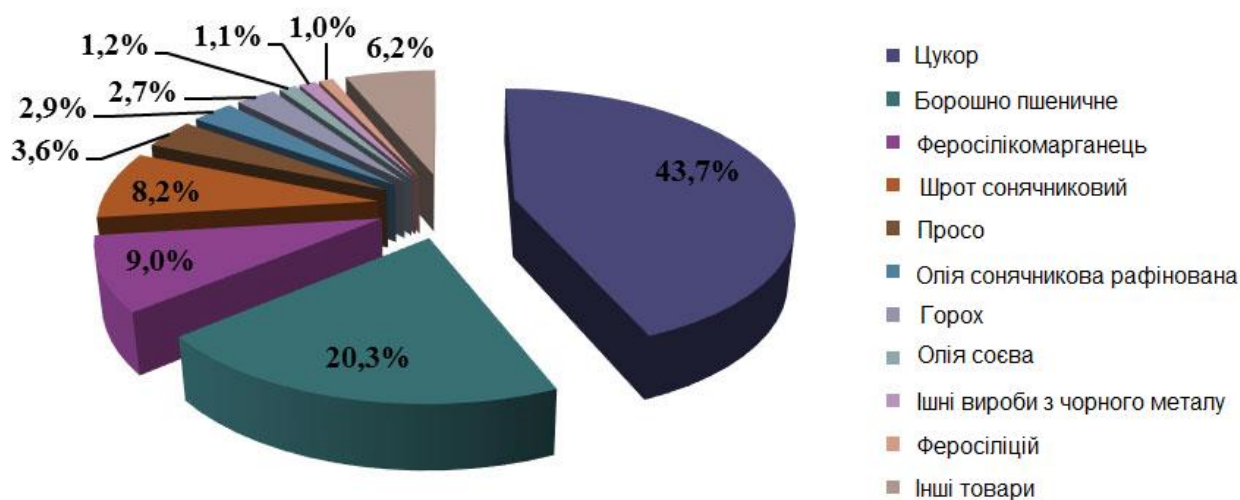

Рис. 2.3. Імпорт України з Великобританії морськими контейнерами в 2020 р., %

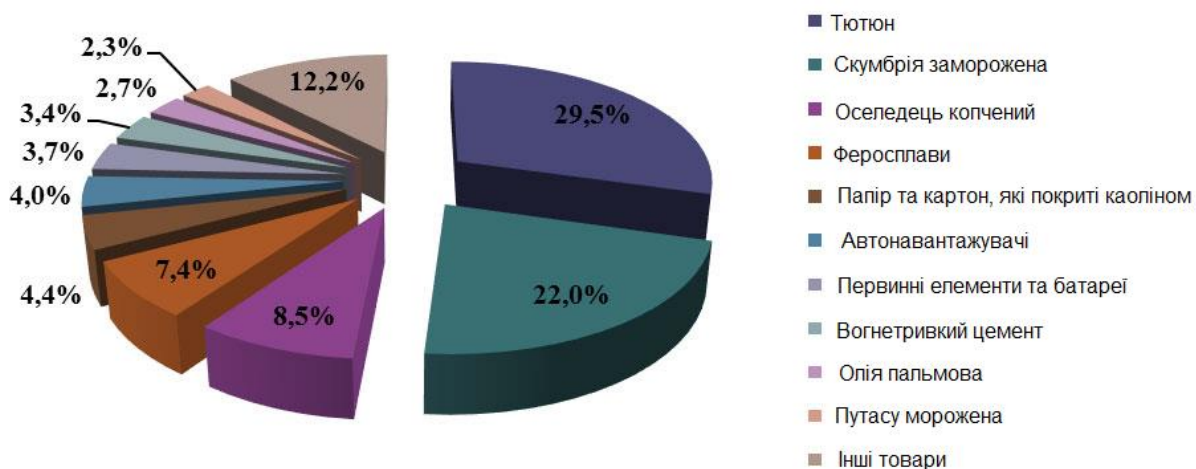
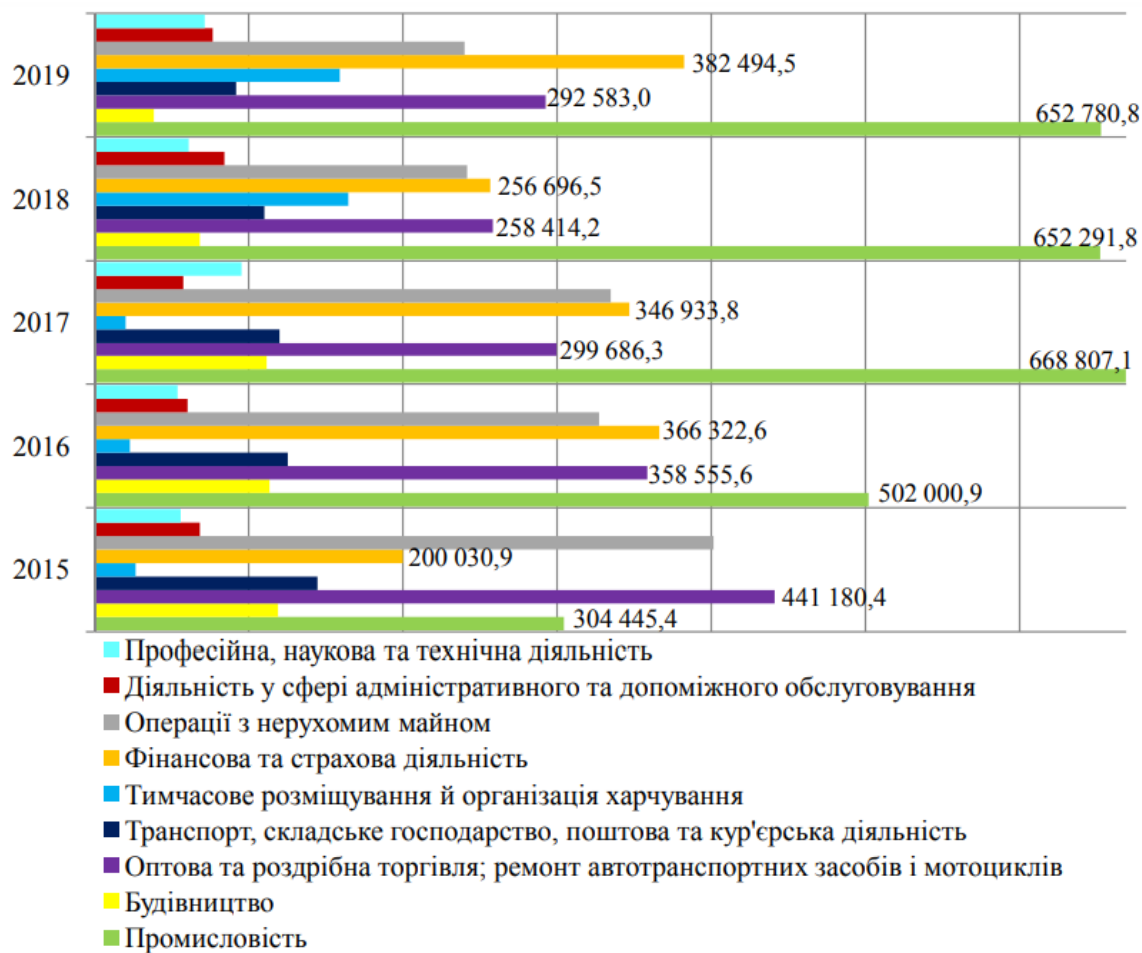

Рис. 2.4. структура імпорту Великобританії з України

Рис. 2.5 Прямі інвестиції (акціонерний капітал) зі Сполученого Королівства в українській економіці за типами економічної діяльності (у тис. дол. США) ⁷⁹

⁷⁹ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Рис. 2.6 Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в українській економіці з Британських Віргінських островів за типами економічної діяльності (у тис. дол. США)

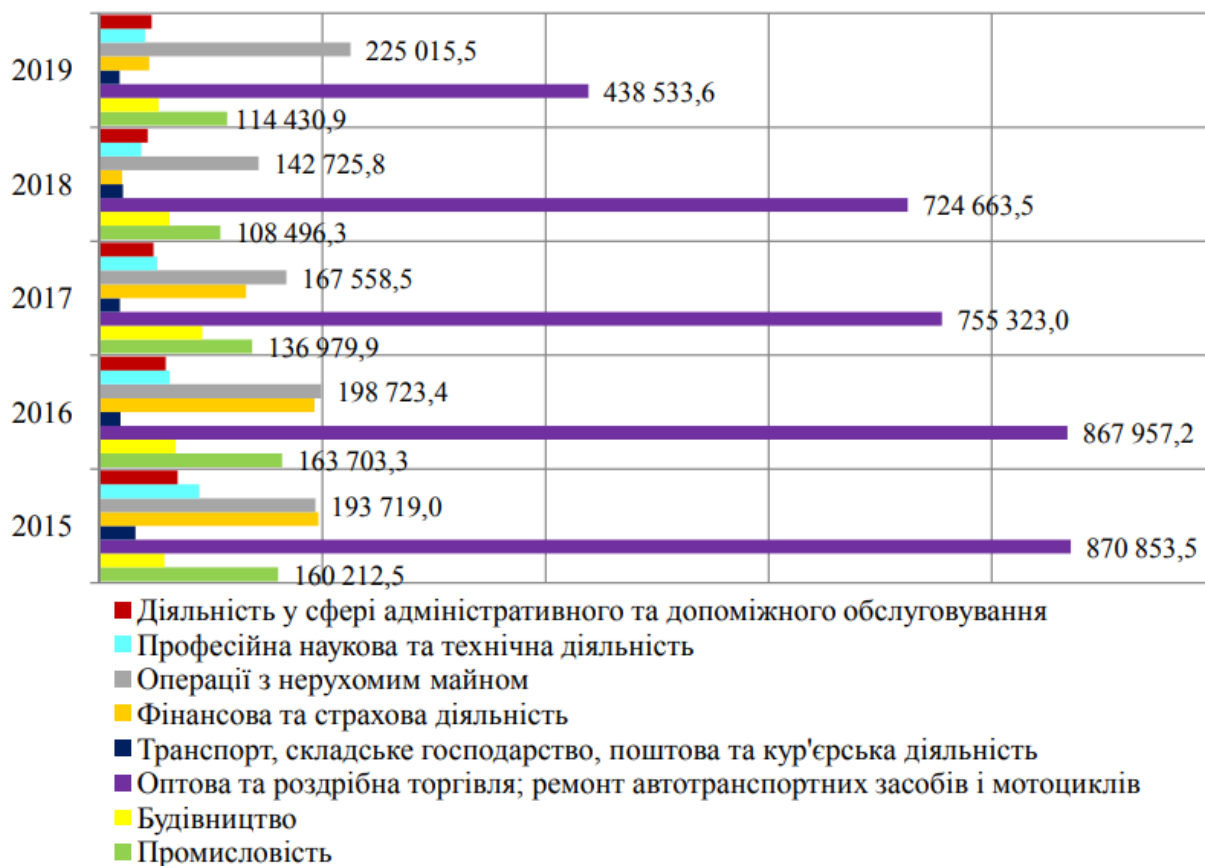

Рис. 2.7 Динаміка інвестицій (акціонерного капіталу) з України до Сполученого Королівства й до Віргінських островів (Сполучене Королівство) (в тис. дол. США) ⁸⁰

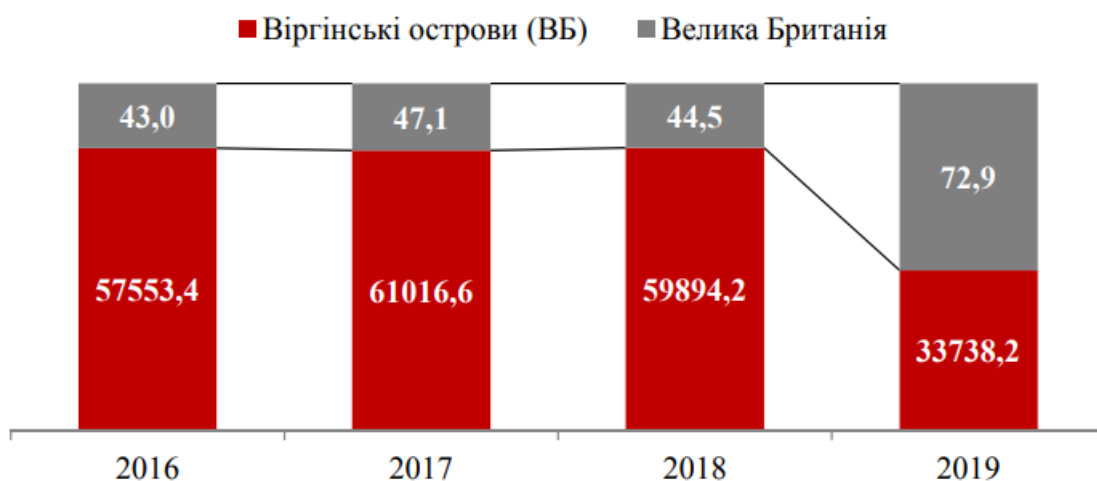

Рис. 2.8. Головні перешкоди для інвестування в Україну

⁸⁰ Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Рис. 2.9. Чинники, здатні поліпшити інвестиційний клімат в Україні

Рис. 3.1 Топ-5 країн, які надали допомогу під час війни в Україні

